

SOKOLIĆ LIST ZA SOKOLSKI NARAŠTAJ

GODINA XIX

BROJ 12

Sadržaj

1. Na koncu godine	281
2. Jedan prilog povesti muslimanskog Sokolstva u Bosni i Hercegovini	282
3. Albanska tragedija	285
4. Svakodnevne misli	287
5. Pjesma o selu i šumi	288
6. Dan mira	288
7. Boka Kotorska	289
8. Polkovnik Josef Švec	290
9. Modeli drvenih pušaka za naraštaj i decu	299
10. Будимо искрени!	300
11. Naši pesnici: Badnja noć. — Где се? — Zakletva domovini. — Zjutraj. — Сироче. — Дубровник. — Снег. — Јесен. — Lev in bik. — Не клони! — О пролазности. — Čolnar. — На рад! — Srećno Novo leto!	301
12. Radovi našeg naraštaja: Miškove počitnice. — Barčica	307
13. Glasnik: Petrovo. — Proslava Prvog decembra u Sokolskom društvu Zagreb 8. — Grad na prodaju. — Tajnost afričkih jezera. — Nagrađeno pamćenje. — Skupa rođeni, skupa umrli. — Za šalu	311

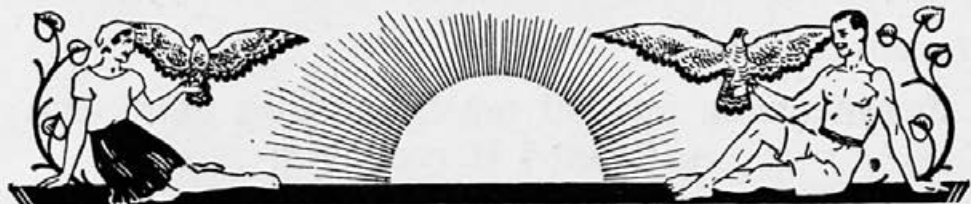
»Sokolić« izlazi na kraju svakoga meseca. Godišnja pretplata Din 20.—, polu-
godišnja Din 10.—, pojedini broj Din 2.—.

Urednik: Josip Jeras, Ljubljana, Levstikova ulica 19.

Izdaje Savez Sokola Kraljevine Jugoslavije (E. Gangl). — Naslov uprave:
Uprava sokolskih listova, Ljubljana, Frančiškanska ulica 6. Telefon br. 2312.
Račun pošt. štedionice 12.943.

Rukopisi se šalju na adresu urednika, pretplate i narudžbe upravi sokolskih
listova.

Tiska: Učiteljska tiskara u Ljubljani (pretstavnik Francè Štrukelj).

U LJUBLJANI, DECEMBAR 1937

GODINA XIX ● BROJ 12

Svoj braći saradnicima i sestrama saradnicama kao i četvrtlatnicima „Sokolića“ želimo vesele božićne praznike i srećnu Novu godinu. — Zdravo!

UREDNIŠTVO »SOKOLIĆA«

Joso Matešić, Generalski Stol:

Na koncu godine

»Andar vu morje vekovečno — Jedno je leto kapnulo srečno!« — Tako kaže jedna stara pesmica. Leto za letom kaplje u more večnosti. Odlazi godina za godinom, da se više nikad ne vrati. Vreme ide svojim tokom. Neumoljiv je zakon vremena. Ni za sekundu neće nikog da pričekta, da se zaustavi ili povrati. Ni za najmanji deo sekunde ono ne zastaje, niti kasni.

Ova neumoljiva brzina vremena mora svakog čoveka da potseti na koncu godine na prolaznost svega što je u vremenu i prostoru. Na koncu godine moramo se dobro zamisliti. Predimo celu minulu godinu i ispitajmo naš rad u njoj. Jesmo li udovoljili našim dužnostima i obavezama prema obitelji, školi, Sokolu, društvu? Jesmo li popustili i jedan čas da ga nismo korisno upotrebili. Izgubljeno vreme nikad se više vratit neće. Što jednom propustimo, nikad više nećemo moći nadoknaditi, odnosno, nedostajaće nam vremena za to ili za nešto drugo. Stara godina, to jest Silvestrovo, kada slavimo završetak kalendarske godine ne smemo nikad da propustimo da nam prođe u kakvoj jalovoj zabavi. Nadimo taj dan vremena da u duhu predemo kroz čitavu godinu. Neka nam bude kao otvorena knjiga. Pa ako vidimo, da smo šta propustili, nastojmo to učiniti u idućoj godini. Obećajmo da ćemo biti pravi i potpuni ljudi. Kao članovi velike sokolske zajednice moramo se takmičiti u neprekidnom radu za opšte dobro svih nas. Obitelj, Narod, Država moraju nam biti najviši ideal. Njima moramo predano služiti, jer su nam oni dali i osigurali pravo na život i opstanak.

Na koncu godine napravimo temeljiti obračun sami sa sobom. Budimo sigurni, da ćemo do godine naći manje propusta i pogrešaka, a više rada i uspeha.

U toj nadi recimo Zbogom staroj godini i pozdravimo zoru Nove godine, koja će nastati za par dana. Neka nam bude plodna i blagoslovljena!

Jedan prilog povesti muslimanskog Sokolstva u Bosni i Hercegovini

Br. Hajrudin Čurić je više od 10 godina saradnik »Sokolica«. U sokolske redove stupio je pre 18 godina (1919 god.). Istakao se kao tehnički i idejni sokolski radnik. Bio je nekoliko puta prvak na sokolskim takmičenjima. Godine 1926 bio je prvak jugoslovenskog naraštaja na takmičenjima u Pragu prilikom VIII svesokolskog sleta. Izdao je dve zbirke sokolskih pesama (»Vila sokolica« i »Sletu zdravo«), napisao je mnogo sokolskih članaka i jednu sokolsku dramu (»Na pragu novog života«). Sem toga, napisao je i jednu istorisku studiju iz hercegovačke istorije (»Ali-paša Rizvanbegović-Stočević, hercegovački vezir«). U sokolskim društvima bio je istaknut funkcionar: načelnik, prosvetar, zamenik starešine. Sada je zamenik načelnika Sokolske župe Sarajevo i profesor gimnazije.

Sokolska misao, ponikla u srcu bratskog češkoslovačkog naroda, raširila se ubrzo i po krajevima današnje naše otadžbine: Sloveniji, Hrvatskoj, Dalmaciji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, u granicama i van granica Srbije. Srpskohrvatskoslovenačka sokolska društva bila su udružena u župe, a župe u saveze. Tako su, pre svetskog rata, postojala tri sokolska saveza: slovenački, hrvatski i srpski. Oni su bili udruženi u Savez slovenskog Sokolstva sa sedištem u Pragu. Dodir i zajednička saradnja s braćom Česima bilj su od vrlo velikog značaja za naš narod. Na sokolskim konferencijama i sletovima dolazilo je do međusobnog upoznavanja i izmene misli. To je imalo za posledicu jačanje duha i slovenske sokolske samosvesti. Koliko je Sokolstvo podiglo duh u našem narodu, najbolje se videlo u svetskom ratu, u kome je veliki broj Sokola žrtvovao ono što mu je bilo najdraže za dobro otadžbine.

U povesti našeg predratnog Sokolstva zauzima vidno mesto Sokolstvo u Bosni i Hercegovini. Pored srpskih i hrvatskih sokolskih društava, u Bosni i Hercegovini bilo je i nekoliko muslimanskih. I u muslimanskim sokolskim društvima vladalo je veliko zanimanje za sokolsku misao, koja se najbolje mogla upoznati u srcu Sokolstva: u Zlatnom Pragu. Pred veliki svesokolski slet u Pragu 1912 g. nastalo je živo interesovanje muslimanskih Sokola za odlazak u Prag. Muslimanski Soko u Mostaru stupio je u vezu sa svečanostnim odborom VI svesokolskog sleta u Pragu, i imao je nameru da učestvuje na ovom sletu. Kako je cela stvar tekla i kakve su prilike vladale u muslimanskom Sokolstvu u Bosni i Hercegovini, videće se iz sledećeg izlaganja.

25 aprila 1912 g. uputio je svečani odbor VI svesokolskog sleta u Pragu dopis Srpskoj sokolskoj župi bosansko-hercegovačkoj u Sarajevu, koji, u prevodu sa češkog, glasi:

»Draga braćo! Muslimanski Soko u Mostaru poslao nam je 6 aprila 1912 na opširan i srdačan način pisan dopis, u kome nam objašnjava mesne prilike i postojanje muslimanskih sokolskih društava u Bosni i Hercegovini. U tome dopisu se navodi da je njegovo članstvo sastavljeno od Hrvata i Srba islamske veroispovesti, ali da im je nemoguće da se spoje ni s Hrvatskim savezom ni s Bosansko - hercegovačkom župom, jer bi to ugrozilo

njihov opstanak. Na kraju dopisa javlja nam da će do sleta muslimanska društva organizovati jedinstvenu muslimansku sokolsku župu, i traži da im Češka opština sokolska, a naročito svečanosti odbor I sleta slovenskog Sokolstva, šalje izravne obavesti o toku sletskih priprema.

Kako u tom dopisu u isto vreme izražavaju radost što će moći doći u Prag i ovde nacrpsti snagu sokolske svesti i saznanja, zaključujemo po tome da ozbiljno nameravaju da učestvuju na svesokolskom sletu, iako im — kao što je prirodno — službeni poziv nije bio niti je mogao biti poslan, jer o njihovom postojanju nismo ništa određeno znali.

Molimo vas, braćo, za vaše mišljenje, kako da ocenimo bratski Muslimanski Soko u Mostaru i kakvo stanovište da zauzmemo.

U svečanom odboru bilo je, istina, istaknuto da se ne može dozvoliti osnivanje društava i sokolskih saveza na verskoj osnovi, ali u isto vreme je rečeno da se ne zabrani učestvovanje Muslimanskom Sokolu na svesokolskom sletu, jer će mu se tim pružiti prilika da upozna ne samo načela nego i pravi sokolski život.

Zbog toga smo mišljenja da, koliko je moguće, ne činite prigovora naknadnom pozivu Muslimanskog Sokola, ali ćemo s pozivom pričekati dok vidimo kakvo će biti vaše mišljenje.

O sadržini ovoga dopisa obaveštavamo u isto vreme Muslimanski Soko.

Za svečani odbor VI svesokolskog sleta

tajnik: dr. Heler, s. r.«

Na ovaj dopis odgovorila je Srpska sokolska župa bosansko - hercegovačka 6 maja 1912 g. sledećim dopisom:

»Glavnom odboru sveslavenskog sokolskog sleta u Pragu.

Draga braćo!

Na Vaš bratski dopis od 25 aprila 1912 iznosi Vam Srpska sokolska župa bosansko - hercegovačka ovo svoje mišljenje.

Župa potpuno stoji na stanovištu, koje je i od Vas istaknuto, da je Sokolstvo čisto nacionalna ustanova. Prema ovome nema mjesta pod sokolskom zastavom vjerskim organizacijama, makar one i u sokolskom smjeru radile. Naročito bi bilo rđavo baš kod nas u Bosni i Hercegovini, gdje se u svaku ustanovu uvlači vjerski momenat, dati i Sokolstvu neko vjersko obilježje, kako bi to želio **Muslimanski Soko u Mostaru**.

Sa svoga slavenskoga stanovišta mi trebamo bosansko - hercegovačkim muslimanima dati prilike da dođu na slet u Prag. Oni stoje sada upravo na preokretu da svoju tradicionalnu ovisnost prema Carigradu i Turcima zamijene stupanjem u našu slovensku zajednicu. Želja, koju je istakao Muslimanski Soko u Mostaru, prvi je javan korak jedne čitave grupe na tome putu.

No da se ne ogriješimo o temeljno sokolsko načelo, da se Sokolstvo može osnivati samo na nacionalnom temelju, treba Muslimanskom Sokolu u Mostaru savjetovati da se priključi jednoj nacionalnoj sokolskoj organizaciji u Mostaru. Srpsko Sokolstvo će ih rado primiti u svoje redove.

Po našem dubokom uvjerenju opstanak muslimana nije nikako ugrožen, ako pristupe jednoj sokolskoj narodnoj organizaciji, jer i njima mora biti ista tendencija da tjelesnim radom jačaju svoje članove, podižu njihovu otpornu snagu, a ujedno da ih odgajaju u nacionalnom duhu.

Moleći Vas da nas obavijestite o stanovištu koje ste u ovom pitanju zauzeli, šaljem Vam bratsko sokolsko pozdravlje

Zdravo!

Za Srpsku sokolsku župu bosansko - hercegovačku.

Starješina.

Tajnik.«

Posle ovoga, Muslimanski Soko u Mostaru dobio je od svečanostnog odbora VI svesokolskog sleta u Pragu dopis datiran 25 maja 1912 g., koji je u prepisu upućen i Srpskoj sokolskoj župi bosansko - hercegovačkoj, a koji, u prevodu s češkog, glasi:

»Braćo! Pozivom na naš dopis od 25 aprila 1912 javljamo vam da, obzirom na negativnu izjavu bratskog Hrvatskog saveza, ne možemo vam, što žalimo, poslati oficijelni poziv na svesokolski slet. Hrvatski savez a s njim, i Bosansko - hercegovačka župa, kao i Češka opština sokolska, stoje na stanovištu da sokolske organizacije mogu biti osnovane samo na osnovi nacionalnoj, a nipošto verskoj.

Zbog toga vas molimo da se ljubazno dogovorite bilo sa Savezom hrvatskog Sokolstva ili s Bosansko - hercegovačkom župom da li bi bilo moguće da zajedno s njima kao sokolski gosti učestvujete na sletskim svečanostima.

S bratskim Na zdar!

Za svečani odbor VI svesokolskog sleta

Pretsednik: dr. Šajner, s. r.

Tajnik: dr. Heler, s. r.«

Prema obaveštenju jednog sokolskog radnika, koji dobro pozna prilike u predratnom mostarskom Sokolstvu, Muslimanski Soko u Mostaru nije učestvovao na svečanostima VI svesokolskog sleta u Pragu.

Sl. Hotko —
lesorex

Albanska tragedija

Ena in dvajset let je minilo od tedaj, ko je hodil srbski narod svoj križev pot. Divja gorata Albanija je bila njegova Golgota; Nemci, Madžari in Bolgari so ga križali. In ko so mislili, da je pokopan za večno, tedaj je vstal iz groba in s seboj prinesel odrešenje, svobodo. Uresničil je davni sen: skupno domovino Jugoslavijo; njej na oltar je položil gore človeških teles in jezera človeške krvi.

Šele ena in dvajset let je od tedaj, pa že prerašča pozabljenje grobove desetisočernih žrtev, in rod, ki uživa njihove sadove, zanemarja delo njihovih življenj. Domovino bi morali graditi naprej, da bi bila kot rodna mati vsem in da bi enako skrbela za vse. Namesto tega jo mnogi samo izkoriščajo. Nekateri jo zasmehujejo, se čutijo vzvišene nad patriotizem. Ali vedo, kaj se pravi žrtvovati domovini; ali razumejo ljubezen in žrtve velikih mož, ki so, kakor pravi župančič v svoji pesmi:

kot da se niso rodili iz matere,
kot da se goram iz bokov izvili so.

Ne bomo sedaj tu utemeljevali ljubezni do domovine, do rodne zemlje, do svojega naroda, ki so jih posvetile že neštete žrtve, toda eno je gotovo: pri epikurejcu, ki mu je lastno uživanje najvišji življenjski namen, je ne najdemo. Kdor pa vidi v življenju polje za svoje delo, ta bo posvetil svoje moči domovini in s tem vsemu, kar mu je najbližje, posebno danes, ko je internacionalizem le medel sen bodočnosti in se narodi med seboj vedno bolj oddaljujejo. Pri tem našem delu pa naj nam bodo žrtve albanske Golgote zgled domoljubja, da nas ne bo omalodušila sebičnost nekaterih, ki hočejo služiti samo sebi.

Občudovanja je vredna samozavest in junaštvo Srbije l. 1915, ko se ni uklonila velikanski premoči Nemcev, Avstrijcev, Madžarov in Bolgarov. Občudovanja je vredna tista velika vera v zmago, ki je vodila srbskega človeka, da je šel preko Albanije in se na Kajmakčalanu dvignil zoper tujca. S tako vero v srcu je umrlo nad 70.000 ljudi v snegu, mrazu in gladu ali v morju in avstrijski avioni so jim peli nad glavami posmrtno pesem. Telesa so pognojila albanske gore in pokrila dno Jonskega morja, njihove žrtve pa so ustvarile Jugoslavijo.

Niso te besede le navadne fraze, ki jih je vsak dan polno po časopisih. Kaj je junaštvo borcev, izmučenih iz Albanije, ko so osvajali prvi korak svoje domovine? In kaj so množice dobrovoljcev, mladih in polnih moči, ki so se žrtvovali in izpostavljali svoje življenje smrtni kosi? To je idealizem, nam skoro neumljiv idealizem, ki zna žrtvovati.

Mnogo se je že pisalo o albanski tragediji, o tej grobnici naših najboljših mož, toda še vedno nam je premalo poznana. Zato si sedaj tu oglejmo kratek odlomek s te poti, da nam bodo zopet vstale pred očmi strahote Golgote in trpljenje trum, ki so šle za svobodo.

Sivo je nebo. Snežinke se vale izpod njega. Mraz, leden mraz in burja režeta v prezeblo telo skozi oguljen vojaški plašč. V žepu leži nekaj skorij trdega kruha in nekaj koruznih storžev. Kako rad bi človek segel po njih in si utešil bolečo praznino v želodcu, da bi ne omagal od šibkosti, ki objema vse telo. Pa to borno jed je treba prihraniti, saj pride še hujši glad, še hujša sila. Nemo zro oči skozi pleščoče snežinke na pete prednjega. Kakor v sanjah se dvigujejo šibki udje, v mrazu drgetajoče telo se zaganja naprej po sneženi poti med skalami, kakor da bi čakala tam za goro Rešitev. In tej izmučeni, ogladneli procesiji kažejo pot mrtveci, blede okostnjaki, zameteni v snegu, ki so že omagali od lakote in mraza. Marsikdo bi se rad zleknil, truden, lačen in zaspan poleg njih na mehki sneg, pa so mu te črne prikazni grozen opomin, naj jih ne posnema. Naprej, naprej! Poti ni konca. Kakor otrpla se vlečejo telesa, včasih se kdo zgrudi in ne more več dalje. Nič več ne čuti mraza, ne čuti več udov. Hoče si odpočiti trudno, izčrpano, izmučeno telo. Zapre oči, zaspri in se ne zbudi več. Njegovo truplo je postalo nov kažipot trumam, ki še pridejo od zadaj. Sence se vlečejo naprej. Pričenja se mračiti in sneg ponehava. Truma obstane. Ljudi, željne počitka, spreleti nova moč; s koščenimi mrtvelimi prsti razgrebajo sneg in iščejo suhljadi med bližnjimi drevesi. Po dolini se vžigajo ognji, okoli njih se grejejo ljudje kakor črne pošasti. Zobje glojejo črne, kot les trde skorje, tudi koruzni strženi so dobri. Po hrbitih reže

mraz, ledena burja tuli okoli glav. Človek bi najraje položil premrle ude na ogenj, da bi jih znova občutil. Trudne, zaspane oči lezejo skupaj in ljudje zaspijo kot ubiti, tesno drug ob drugem. Le eden ne zaspí, saj mora paziti na ogenj. Če ugasne, tedaj so izgubljeni vsi ob njem, tedaj so zapisani gotovi smrti v mrazu. Premagovati se mora, s silo odpirati oči, saj ga bo čez dve uri že nadomestil drugi. On pa medtem misli na dom. »Čez dva dni bo najbrže že Božič; kako je bilo tedaj veselo doma. Nihče ni slutil, kaj jih bo doletelo čez eno leto, da bodo razkropljeni in zasužnjeni. Bog ve, morda je šla tudi žena z doma, pa najbrž ne, kaj bi bilo potem z otroki: z Jovanom, Draganom in malo Milico, ki še ničesar ne razume. Sedaj mislijo oni nanj, kako blodi okoli in morda celo umira. Pa kaj ni vsa ta Golgota le dolge strašne sanje in on se bo zjutraj zbudil in jih bo pripovedoval deci.« Glava klone, oči se zaprejo, mož zaspí. Ogenj umira in zamre. Silen mraz objame ljudi okoli ognja in ledena smrt jim prekine sanje o domovih...

Zjutraj se truma dvigne. Ne vsa. Tu pa tam obleži truplo ali celo vsa skupina. Zaman jih dramijo tovariši, zaman jih kličejo, mrko zro povešene glave v tla in se ne ganejo. Ljudje gredo naprej. Tu je videti nizko albansko kočó. Nekdo se napoti k njej, pa na pol poti ga podere Albančev strel. Naprej odtod, naprej! Tam nekdo v snegu še živi. Ne giblje se, ne more govoriti, le s prstom kaže nase. Begunec se ustavi pred njim, mu ponudi skorcijo, oni odkima. S težavo mu pokaže s prstom, da si želi krogle v glavo. Ob poti ležijo konjske kosti, obglodane, obrizane. Lačne in obupane trume pred njimi so se vrgle na mrhovino in si z njo utešile boleči glad. Za obronkom leži albanska vas. Pred kočami stražijo Arnavti s puško v roki, zamenjujejo malo jedi za srebrn denar, za orožje in delajo tako dobre kupčije. Omahujočim sencam zažare oči, ko dobijo v roke mrvico kruha in nova moč jih spreleti ter požene naprej, ven iz te dežele, kjer visi nad njimi smrt s svojo težko koso. Pot gre v dolino in srca gredo lahka po njej, saj jih vodi do morja, do rešitve. Sneg se spreminja v dež in blato, da se iznemogle noge komaj vlečejo po rjavem, gostem testu. In reka, divja in narasla od vod, ki se stekajo vanjo, je preplavila bregove ter se razlila daleč po dolini. Kam sedaj? Nazaj? Ne, naprej! Naprej v vodo! In telesa se v svojem upanju zaženejo v ledenomrzlo vodo, ki jih zanaša šibke in izmučene sem ter tja. Do kolen sega in še više in še više, do pasu, do prsi. Ljudje se borijo z vodo, včasih kdo omahne, pade in voda ga zanese mrtvega k morju, kamor si je želel priti. Tisti pa, ki pridejo srečno na drugo stran, nadaljujejo svojo pot, pot do rešitve in do osvobojenja.

To je bila tista strašna Golgota, ki je zahtevala toliko žrtev. Vsa pot čez preplete Prokletije in druge albanske gore je bila posejana s trupli. Med svojo vojsko pa je hodil in trpel ter jo izpodbujal kralj Peter, sedemdesetleten, bolan. Potoval je med svojimi častniki na volovski vpregi, na konju ali peš. Navdušeno ga je pozdravljala vojska, ki ji je budil novo upanje. Nekateri pa ga niso spoznali in niso vedeli, da je tisti stari oficir, ki je spal na goli zemlji, pojedel košček črnega kruha in šel trpeč huje od drugih, kralj Srbije.

Ko so prišli ostanki vojske do obale, se je v njih dvignilo novo upanje na rešitev in zavezniško pomoč. Toda pomoči ni bilo. Le ena torpedovka je prišla, da bi odpeljala regenta Aleksandra. Toda on je dejal: »Dokler ne bo vkrcan zadnji srbski vojak, dotlej ostanem tu med svojimi!« Nazadnje so bile srbske čete od gladu, mraza in truda izmučene in zdecimirane, prepeljane na otok Krf. Tu so izbruhnile med njimi radi prestanega trpljenja strašne bolezni: kolera, griza in legar. Bolnike so vozili na otok Vido, imenovan otok smrti, ki je postal ena sama velika grobnica. Ob obali so bile zložene skladovnice mrtvih, golih okostnjakov, kakor metrska drva. Ladjice so prevažale mrliče, v začetku celo po sto petdeset na dan, v morje in jih tam spuščale v hladen grob, daleč od domovine. To je bil vrhunec Golgote. Toda niti strašna Albanija, niti otok smrti in globoko morje niso uničili Srbije. Še so ostali poslednji med junaki, katerih telesa so kljubovala vsem strahotam in ti so prišli v svoje koščene roke puške in meče, da izvojujejo vstajenje sebi in zasužnjeni domovini.

Tedaj so nad Srbijo izlili štirje sovražniki svojo stoletno jezo. V svojem divjanju so hoteli naravnost iztrebiti srbski narod in se s tem maščevati. Samo v Surdulici so zverinsko poklali okoli 3000 ljudi. Nastopila je strahovlada, ko je veljal Srb za zver, ki jo je treba streljati in preganjati. Toda nasilje je rodilo odpor in buknila je topliška

vstaja. Štiri tedne so se držali četniki, hajduki in uporni kmetje v sovražnem morju, po silnih izgubah pa so morali kloniti. Zverinsko je bilo maščevanje: nad trideset tisoč ubitih vstašev in celi vlaki naroda, prepeljanega v suženjstvo v Malo Azijo.

In tedaj, ko je Srbija vpila do nebes po svobodi in osveti, so vstale od juga koščene roke albanskih junakov, z njimi so šli dobrovoljci, ki so se v svojem idealizmu odzvali krikom zaslužjenih. Te junaške legije so, podprte od zavezniških čet, strle sovražni odpor, in borci, ki se niso uklonili na Golgoti, so sklonili glave in poljubljali domača tla, zopet osvobodjena. In ko je prišel dan in so vnovič zaplamele fronte, tedaj so strli poslednji okov in skovali vstajenje Jugoslaviji. Vstala je naša domovina iz sanj stoletij, iz stoletnih avstrijskih okovov, iz žrtev albanske Golgote in plame-nečih front. Nam pa, ki smo bodoči gradilci Jugoslavije, kličejo grobovi iz Albanije in globokega morja:

Jugoslovenom, popotnik, povej, da tukaj ležimo,
kajti tako je velel nam domovine ukaz.

Vidoslav Šitun, Sarajevo:

Svakodnevne misli

Najuzvišenija djela čine se ljudima glupa, ako ih ne razumiju.

Talenat je još jedino, što se danas ne može da kupi za novac.

Put koji vodi k saznanju istine je trnovit i rijedak je onaj, koji ga je prošao s kraja na kraj, a da mu srce nije počelo da krvari.

Smrt je blagodat za one, koji ne vole rad, jer je ona put u vječno ljenčarenje.

Ljubiti sve ljude jednako, to je najplemenitiji ideal, koji čovjek može imati.

Nezahvalnost ljudska nema granica, isto kao što ni svemir nema kraja.

Čovjek ostaje čovjek sa svima nastranostima koje je sobom donio na svijet. Te njegove nastranosti ne može niko da izmijeni ili odstrani.

Ljudima ne valja pokazivati svoju nadmoć bilo fizičku, materijalnu ili intelektualnu, jer to najčešće vodi k mržnji.

Pjesma o selu i šumi

Staro zvono na malenoj seoskoj crkvići otkucava ponoć. Na crnom i neprovidnom svodu tek poncka sjajna zvijezda koja stidljivo obasjava poput dragocjenog dijamanta na crnoj kadifi. Sve govori ovdje o miru života, o njegovoj radosti, o naporima ljudi da stvore Lijepo i Dobro.

Borova šuma za kojom je crkva čini se kao ogroman hram; tajanstvena šuma ima čarobno svojstvo: u kukavici pojačava stravu, mlakome podiže odlučnost, hrabrog puni ljubavlju. To je vječita igra zemlje.

Selo i šuma. Veliki, stalni sveti savez. Prečutni prastari zakon međusobnog šticeanja i međusobnog potpomaganja. Koliko je sela prekršilo zakon! Pa ipak, gledajući ovu ogromnu šumu, vječitu i divnu šumu, uvjeren sam u njenu konačnu pobjedu.

Zagrljeni sjede prijatelj i prijateljica. Šapuću u istinu lijepe riječi o Vjernosti i o Ljubavi. Zaklinju se tiho na svoju ljubav i za svoju ljubav. Oni se ne boje tame ove šume, ne boje se njenih zvukova. Jer se zaista niko ne boji ko ima vedru dušu i dobro srce.

Odlazim polagano svome domu. Tamo me očekuje ležaj na koji ću se umoran, ali ipak srećan baciti. Baciti sa željom da snivam sve divno, sve lijepo: ovu našu vjekovnu šumu i našu crkviću seosku, naše kuće, naše ljude i cvijeće — tog nježnog pratioca ljubavi.

Odlazeći pozdravljam stari bor. Pozdravljam dobrodušnu bukvu, našu dragu slavensku lipu, što se postavila pri samom kraju šume. Pozdravljam svaki cvijet, orošenu travu i one koji u sjeni šapuću riječi ljubavi.

I čini mi se, da mi u tome času sve otpozdravlja. Samo zaljubljeni ne vode brigu ni o kome i ljube se, uvjereni da riješavajući i otkrivajući tajne sreća otkrivaju tajne vasiona. Konačno, nemaju li pravo?

Slavo Svoboda, Tivat:

Dan mira

Kao svake godine u toku prošlog mjeseca slavila su se dva važna dana u našoj povijesti kao i u povijesti čovječanstva.

Nažalost ove godine se slavio dan mira, kada su na frontovima u dalekoj Kini padali ljudski životi, kada je u Španiji vladao građanski rat. Sami narodi koji ratuju iskusiće učinak rata: španjolska kultura stvarana vjekovima umire pod udarcima topova, a daleki Šangaj je već ruševina gdje su hiljade poginule i još će poginuti. Svi narodi su osjetili grozote rata u minulom svjetskom ratu, i mnoge se još sada oporavljaju od ratnih šteta. Zato su narodi svijesni i nastoje da u svim svojim mogućnostima spriječe rat, te da dozvole napredak svoje nacije u svakom pogledu.

Ideja mira treba da je svakome usadena u pamet, da uvijek nastoji da se sve moguće riješi na miran način. Mi Slaveni poznati smo kao miroljubiv narod, ali u granicama, jer je staro naše geslo: »Tude poštuj, a svojim se diči.« Našoj naciji je najviše potreban mir, jer smo mi dugi niz godina branili Evropu od Turaka, i turska vlast, može se reći, skrhalo se na nama. Ali nas je to koštalo skupo, stajalo nas je napretka, a to nam drugi ne priznaju, iako moraju znati da sigurno ne bi bili što su, da su osvajači lako prešli preko naših zemalja. Dugovjekovne težnje su se, zahvaljujući rijekama krvi naših predaka, ostvarile i sada nam je potreban samo mir.

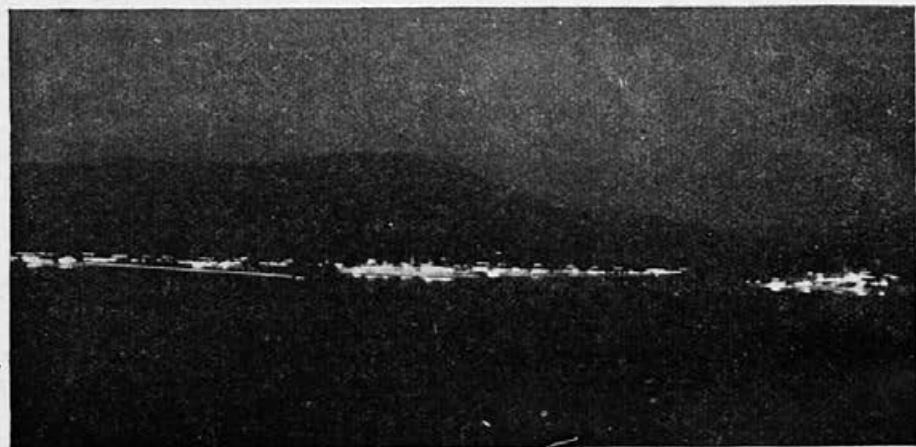

Slavo Svoboda, Zagreb:

Boka Kotorska

Lijepa je naša domovina, mnogo je pisano o njenim ljepotama: o plavom Jadranu, šumovitoj Sloveniji i ravnoj Slavoniji, ali opet naš Jadran ostaje na prvom mjestu, a najljepši njegov dio je svakako Boka Kotorska, taj lijepi jugoslavenski fjord, koji su nazvali najljepšim zalivom na svijetu, kojemu je Šantić ispjevao odu nazvavši ga »biserom Jadrana«.

Ulaz u Boku je veoma lijep: već ispred ulaza postavio se otočić Mamula, dok je sam ulaz između dva raznolika poluotoka, koji su se visoko i duboko usjekli u more. Raznolika su u tome što je jedno zeleno, bujno, dok je drugo krševito, puno tvrđava. Već s ulaza vidi se Herceg Novi, grad na najljepšem položaju, pun divnih parkova i hotela, i najposjećenije mjesto strancima. Na lijevo od ulaza ostaje Toplanski zaliv s Igalom, poznatim sokolskim ljetovalištem i divnim plažama. Nj. Vel. Kraljica sa Svojom Djecom za vrijeme Svog boravka u Hercegovome stalno je posjećivala tu plažu na Topli. Na desno ide zaliv jednim kanalom u najveći Tivatski zaliv. S jedne strane ostaje Savina, Zelenika, Denović, Baošić te Bijela sve lijepa bokeljska mjestanca, dok su s druge strane razne utvrde. Tivatski zaliv je veoma prostran: po sredini ispružio se u more poluotok Sv. Vid, u istom pravcu otok Sv. Marka, pored jednog otočića s crkvom. S time je zaliv podijeljen u dva dijela, jer se s jedne strane već izdaleka vidi Tivat pod gordim Lovćenom, dok s druge ostaju Krtoli. Tivat, naša najveća ratna luka, uvijek je puna brodova naše dične mornarice i puna veselih mornara. Dalje se ide prema najužem dijelu Boke, tjesnacu širokom svega tri sto metara. S jedne strane ostavljamo: Lastvu, Opatovo te Lepetane, a s druge Kamenare i Jošicu. Tjesnac je nazvan Verige, zbog toga što se negda taj prostor zatvarao verigama (lancima),

Engleski brodovi u tivatskoj luci, snimljeno u noći

da se onemoguću brodovima prolaz u drugi dio zaliva. Pred Verigama odmah se vidi stari Perast, sada mrtvi grad, dok pred njim su dva mala otočića u veličini obične crkve, kao da su iznikli iz mora. Na jednu stranu ostaje stari Teutin grad Risan, te Morinj dok se na desno uskim zalivom ide u kotorski zaliv, da se napokon dođe do najstarijeg, po tradiciji, bokeljskog grada Kotora. Kotor je sada malen i po izgledu bez vrijednosti, ali kada se bolje pogleda to je stjecište kulture za dugi niz godina, velebrne crkve, stari bedemi, čuvena bokeljska mornarica sve to jasno govori o velikoj moći toga grada u prošlosti...

To bi bila Boka, ali riječi nisu dovoljne da pokažu pravu njenu ljepotu. Kadgod je zaliv miran kao ulje, u moru se ogledaju kuće načičkane po obali i okolna brda jedna zelena, a druga krševita i puna stijena... Od obale diže se planina sasvim uspravno tako da se čovjeku čini tu nekad nije bilo mora, nego da je ono prodrlo među brda. A ljepši je zaliv kada udari poznata bura, kada se more razbije, te se baca preko obala... Divno je i onda kada uđu u zaliv orijaški brodovi sa strancima, tada se polagano kreću zalivom, a mali lokalni brodovi prema njima su kao čamci.

Lijepa je Boka, najljepši dio našega Jadrana, sama na dnu Jadrana ona živi posebnim životom. Ko Boku jednom vidi sjeća je se uvijek.

Josef Kudela:

Polkovnik Josef Švec

O njegovom življenju in delu.

Prevedel Maks Kovačič.

(Konec.)

III.

V onih usodnih dneh, ko se je bližal zaton, je prišlo do spopada med čl. vojsko in boljševiki. Čsl. vojska se je hotela čisto iskreno odpeljati iz Rusije ter ni imela niti najmanjšega namena, da bi posegala v njeno državljansko vojno; da bi pokazala svojo dobro voljo se je odločila, da odda vse svoje orožje razen malega števila pušk in patron za stražno službo. Sovjetska vlada pa se je trudila, da bi pridobila čl. vojsko za sebe, kakor se ji je to posrečilo s prapori letskih strelcev. Ko to ni šlo po neposrednem pogajanju niti po poskušeni zvijači (po posredovanju tako zvanega

Češkoslovaškega revolucionarnega delavskega in vojaškega sveta), je podpirala z vsemi sredstvi agitacijo čeških komunistov, kateri so med češkoslovaškimi vojaki delali ne le z dokazovanjem in obljubami, nego tudi z grožnjami, lažnivimi vestmi ter roganjem; hkrati so seveda dajali sovjetom nepoštena in kriva poročila o čsl. vojski. Po njih je prišla osrednja sovjetska vlada do prepričanja, da je čsl. vojska notranje razkrojena, tako da bo zadostoval majhen napad, da se razruši, nakar bo prešel večji del njenih vojakov v rdečo armado. Zato je — uporabivši neznamen incident v Čeljabinsku — izdala povelje, naj čsl. vojaki oddajo še oni ostanek orožja. Pristavila je grožnjo, da bo ustreljen, kdor ne bo slušal, ostali pa bodo spravljani v ujetniške tabore, ako se ne priključijo sovjetom. Tedaj je postalo vsakomur jasno, da gre za »biti ali ne biti« češkoslovaške vojske v Rusiji; odločitev vseh se je glasila: orožja ne oddati, braniti se ter si izsiliti pot v Francijo.

Ko je tako konec maja 1918. češkoslovaška vojska v Rusiji bila prisiljena k obrambnemu boju, se je nahajala v najslabšem položaju in največji nevarnosti njena zapadna skupina, ki je stala v Penzi in za njo; tvorili so jo 3 polki — 2 poljska, 1 nadomestni — ter nekatere manjše formacije. Nadomestni polk je že oddal orožje, prvi ga je imel v vagonih pripravljenega za oddajo, četrti pa še ni prispel v Penzo. Ta čsl. skupina je bila popolnoma osamljena; najbližje češkoslovaške formacije so bile vse za Uralom, oddaljene čez 1000 km — torej skupini nikakor niso mogle nuditi pomoči. Zato je mogel penzenski sovjet lažje dobiti pomoč iz Moskve, ki ni preveč oddaljena, ter iz drugih velikih mest srednje Rusije, kajti mesto leži na železniškem križišču. Čsl. vlaki so stali v Penzi na kolodvoru. Nad njim za reko se je dvigalo gubernijsko mesto. Njegov sovjet je imel ogromne zaloge orožja, saj so se skozi Penzo peljale že dobre tri četrtnine čsl. vojske ter oddale tam svoje orožje: topove, strojnice, puške, naboje itd.

V Penzi je bil tedaj tudi štab čsl. 1. divizije, ki je računal z možnostjo oboroženega spopada z boljševiki in pripravljal načrt za obrambo. Toda ko je bilo jasno, da pride do boja morda že prihodnji dan, sta izjavila divizionar, neki ruski general, in njegov štabni načelnik, neki ruski polkovnik, da ne moreta prevzeti odgovornosti za boj v tej situaciji, ker jo smatrata za popolnoma brezupno; v ostale so že 2 meseca prej izrazili isto mnenje poveljnik čsl. armadnega zbora ter njegov štabni načelnik, francoski vojni pridelnec pri čsl. vojski in drugi zavezniški častniki. Priporočala sta, podvreči se povelju sovjetske vlade.

V tem usodnem trenutku so se oči vseh čsl. vojakov v Penzi obračale k poročniku Josipu Švecu. Bil je, kakor vemo, poveljnik 3. prapora 1. polka. Poveljnik 1. polka je bil ruski častnik kapetan Al. Stjepanov; ta se je z vlakom polkovnega štaba (v njem je stanoval tudi njegov pomočnik) odpeljal poprej proti vzhodu, da bi se še pred odhodom iz Rusije pomudil pri svoji rodbini v Ufi. Švec je prevzel začasno poveljstvo polka. Ko sta oba ruska vodilna častnika odpovedala, mu je bilo 25. maja poverjeno tudi poveljstvo čsl. 1. divizije. »Ne poznam lepših trenutkov v dobi našega nastopanja — je napisal udeležencem teh dogodkov, dr. Jan Lenfeld — nego one, ko smo videli... na svojem čelu kristalnočistega brata Šveca. Spominjam se njegovih besed, izgovorjenih v trenutku, ko je prevzel poveljstvo penzenske skupine: Penza bo za nas trd oreh, toda vzamemo jo.«

V času odločnih priprav za obrambni pohod proti Penzi se je pripeljal iz Čeljabinska poročnik Stan. Čeček, ki je bil na predposvetovanih odposlancev za zborovanje izvoljen v začasni izvršni odbor ter poslan k zapadni skupini (kjer je bil njegov 4. polk) da bi vodil njene operacije, potrebne za odhod proti vzhodu. Ta je torej prevzel poveljstvo nad skupino, Švec pa je ostal začasni poveljnik 1. polka. S poročnikom Čečkom je končal Švec priprave ter vodil napad na Penzo.

Nastalo je novo obdobje v njegovem vojaškem delovanju. Na patroljah se je naučil dobro se orientirati, izrabljati okolnosti, naglo se odločati; poznal je kakovosti češkoslovaških vojakov. Sedaj je prišla doba, ko je mogel uveljavljati svoje vojskovodske sposobnosti. »Hladen, točen, umerjen, energičen; z zanimanjem poslušal vsakogar, kratko in taktično odgovarjal; povelja daje po točno izdelanem načrtu« — takšnega ga je videl dr. Lenfeld. A častnik, ki je stal tedaj Švecu zelo blizu (major Janotka), si je obdržal v spominu takšne slike: v Penzi sem našel Šveca že dozo-

relega. Bil je eden izmed maloštevilnih častnikov, ki znajo biti napram svojim podrejenim najboljši tovariši, ali pri tem jih drže 3 korake od svojega telesa. Njegovo povelje je bilo po svoji obliki bolj nasvet. Toda kadar je izdal povelje za boj, je vztrajal na tem, da se izpolni; v ostalem se ni nikdo niti drznil, da bi ne izpolnil njegovega povelja — njegovo povelje je bilo nekaj samoumevnega. Njegova povelja so bila jasna, kratka, skoro odrezana, vendar dosti podrobna; puščala so priliko za lastno iniciativo podrejenih poveljnikov.

Z zavzetjem Penze so si odprli čsl. vojaki pot in se takoj odpeljali na vzhod. Švec pa je mislil na to, da je zaostal še 1. prapor 4. polka, kateremu je serdovski sovjet odrezal pot po železnici; zato je poslal ponj vlak in držal Penzo, dokler se prapor ni pripeljal.

S prvim polkom je bil potem Švec v zaščitnici skupine; ta zaščitnica je dvakrat odbila napad sovjetskih oddelkov pri Bezenčuku. Po zmagoviti bitki pri Lepjagah je zadela skupina na močno oviro, kakršna je reka Samarka, ki čuva veliko gubernijsko mesto Samaro, središče srednjega Povolžja. Po načrtu, ki ga je bil izdelal poveljnik skupine, bi bili imeli biti oddelki čsl. vojske prepeljani čez reko na ladjah; sovražnik pa jih je opazil ter preprečil njihov namen — (imeli so pri tem velike izgube: 11 mrtvih, do 30 ranjenih, mnogi izmed njih težko; peščica vojakov, katera je vendar prispela na drugo stran, je bila od svojcev popolnoma odrezana. Rešil jih je uspeh Švecevega načrta, ki je bil genialno preprost: čelni napad po železniških mostovih. Granatniki njegovega polka so izstrelili iz pušk na sovražni položaj salvo granat, nakar so se usipali po mostovih na drugo stran — obramba presenečenega in zmedenega sovražnika jim ni mogla odoleti. Švec je pokazal, kako dobro pozna kvalitete čsl. vojaka.

S tem je bil odločen padec Samare. Potem je Švec prevzel poveljstvo izvidnice. S prvim polkom je storil oni klin, s katerim je čsl. vojska vdirala v sovražno ozemlje, utiraje si pot proti vzhodu — proti Ufi in za spojenje s čsl. skupino pri Čeljabinsku, ki je bilo doseženo 6. julija na mali stanici minjarski.

Prvotni cilj skupine je bil dosežen. Toda na vzhodu pot še ni bila odprta: čsl. srednjesibirska skupina je prodirala šele proti Irkutsku, za katerim sta jo čakala nato skoro 2 meseca krutih in nevarnih bojov za bajkalske tunele; čez tri tisoč kilometrov — več nego polovica ogromne širine Sibirije — jo je še ločilo od Tihega oceana, kjer se je komaj teden poprej dvignila vladivostoška čsl. skupina, da prodira naproti bratom, prebijajočim se od zapada. Toda obrambnemu smotru čsl. bojov v Rusiji se je bil pridružil že drugi cilj: pomoč ruski demokraciji.

Razvilo se je to samo po sebi. Ko je čsl. vojska porazila boljševiške oddelke, se je sovjet razbežal in mestno prebivalstvo je povsod pozdravljalo čsl. vojake kot osvoboditelje; trudilo se je, da jim dokaže svojo hvaležnost, ter jim je skušalo pomagati (zlasti pomoč železničarjev je bila učinkovita, dragocena). Vznikali so drobni oddelki dobrovoljcev, ki so se včasih takoj čsl. vojakom ob boku udeleževali bojov. Ko so se sovjeti razbežali; so uprave občin, okrožij itd. prevzemali demokratiški organi (občinski sveti, okrožni odbori in pod.). Vznikale so tudičasne vlade. Ti demokratični predstavniki ljudstva v ozemlju, osvobojenem od boljševikov, so izjavljali, da ne priznavajo brestlitovskega mira, da hočejo v imenu Rusije obnoviti skupno fronto proti Nemčiji in Avstro-Ogrski. In nujno so prosili, naj jim čsl. vojska pomaga, dokler ne premagajo početnih težkoč, dokler si vojaško ne opomorejo. V čsl. vojski je bila velika pripravljenost k temu: iz hvaležnosti za njihovo uljudnost, ustrežljivost ter podporo; iz viteštva napram slabejšim; iz dedne slovanske ljubezni končno s preudarkom, da bi bila prisotnost zastopnikov Rusije na mirovni konferenci tudi za Čehoslovake velikega pomena. Iz mladeniške vere v odrešeniško poslanstvo čsl. vojske v Rusiji je rasel vabljeni sen o slavnem pohodu na Moskvo ter preko rešene Rusije v svobodno domovino. Bilo pa je tudi mnogo vojakov, ki so sodili, da po zmagi v obrambnem boju Čehoslovaki v Rusiji nimajo ničesar več iskati ter da se nimajo vmešavati v njene notranje zadeve.

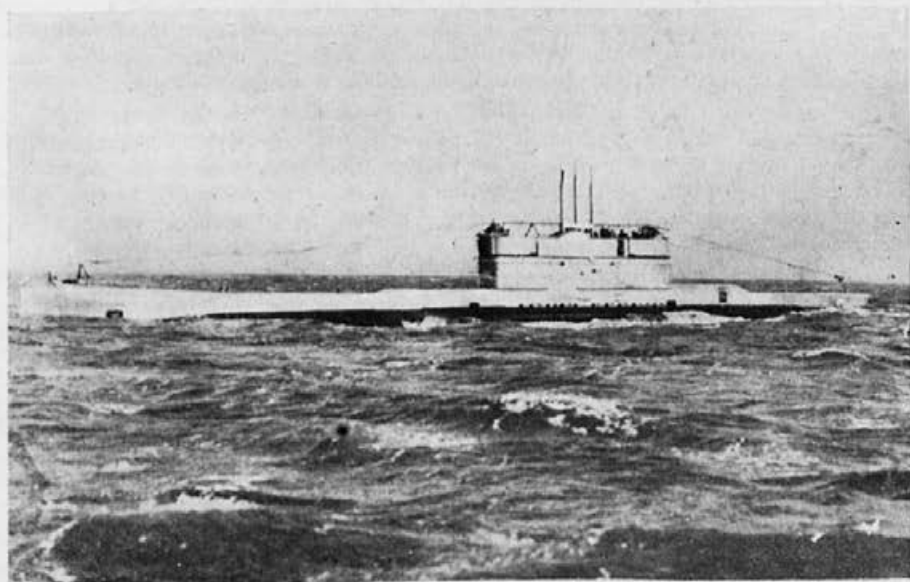
Središče češkoslovaške gibanja na Ruskem je bilo tedaj v Čeljabinsku, kjer je od druge polovice maja deloval zbor češkoslovaške vojske in njegov izvršni odbor. Tam so dobili poročilo, da so se vlade zveznih držav odločile, da posežejo v ruske

razmere, da odobravajo obnovo ruske fronte proti Nemcem in Avstrijcem ter da bodo vojaško podpirali češkoslovaško vojsko na njej. In zato je bilo odločeno, da se vlaki penzenske skupine vrnejo na Volgo.

Poročnik Švec je brezdvomno soglašal zelo iskreno s tem novim namenom čl. boja: želel je pomagati ruskemu ljudstvu k lepši bodočnosti, ki si je pod vladno boljševikov ni mogel predstavljati. Veroval je, da bodo Čehoslovaki s pomočjo zaveznikov — in seveda Rusov samih znali izpolniti to novo nalogo. S svojim polkom je prodiral po Volgi — bugulminski železnici, zavzemajoč mesta in obsedajoč postaje.

Toda kmalu je prišel k polku kapetan Stjepanov. Švec mu je 12. julija oddal polkovno poveljstvo, sam pa ostal njegov pomočnik. V častniškem zboru 1. polka je bil že tedaj močen odpor proti Stjepanovu; očitali so mu, da se je v negotovem času odpeljal od polka, da je zapustil potem celo štabni vlak (ostavši v Ufi, ko je vlak odhajal dalje na vzhod), da se je šest tednov, ko so trajali boji, skrival nekje na vasi. Švec je bil drugega nazora. S Stjepanovom ga je spajalo staro prijateljstvo, navezano v početku l. 1916. na ruski fronti pri 39. armadnem zboru, kjer je vodil Stjepanov poročevalski oddelek. Ko se je po bitki pri Zborovu razmišljalo o potrebi, da se pridobi dober poveljnik, je priporočal Švec kapetana Stjepanova in bil tudi odposlan, da bi se z njim o tem dogovarjal. Njegovo poslanstvo je imelo uspeh; na početku avgusta 1917. je kapetan Stjepanov prevzel poveljstvo 1. polka. Kmalu se je vnel oster spor med njim in polkovnikom N. P. Mamontovim, začasnim poveljnikom brigade (in pozneje 1. divizije); in tu se je Švec z vso veljavo svoje osebnosti zastavil za Stjepanova. Zaupanja vanj ni izgubil še niti l. 1918.; njegov postopek na početku češkoslovaških bojev z boljševiki je znal razumeti ter se je trudil, da ga pojasni.

Po bojih za mesto Bugulmu pri postaji Jutazy, za mestece Melekes pri Brandinu itd. so dospeli Čehoslovaki zopet na Volgo in 22. julija so vkorakali v Simbirsk, katerega so sočasno napadli z druge strani oddelki ruske protiboljševiške armade. Veliki uspeh, dosežen z učinkovito pomočjo ruske vojske, je izzival nove nade. Za njihov najbližji cilj se je označevalo veliko in bogato mesto Kazan, kjer so bile bogate zaloge vojnih potrebščin in od nedavno tudi znaten del državnega zlatega zaklada. V ostalem so prihajali od protiboljševiških organizacij iz Kazana sli, da vržejo one same sovjetsko vlado, če se Čehoslovaki samo približajo mestu.

Naša Kr. podmornica „Nebojša“ na otvorenom moru

Poveljstvo povolžske fronte pa je naredilo, naj se simbirska skupina — bili so v njej razen Čehoslovakov tudi ruski oddelki — pripelje v Samaro, odkoder je imela biti poslana dalje na jug, v nikolajevski odsek. Poveljnik skupine, kar je bil katepan Stjepanov kot poveljnik 1. čsl. polka, je podlegel zapeljivim vestem iz Kazana in pregovarjanju članov samarske vlade; ni slušal povelja ter se je odpravil proti Kazanu. Poročnik Svec je s to odločitvijo popolnoma soglašal, kajti bilo je v duhu njegovega navdušenega stremljenja, da se pomore ruskemu narodu.

Kazan je bil (7. avgusta) zavzet razmeroma lahko, čeprav ne tako lahko, kakor se je moglo pričakovati po poročilih in obljubah. Prišle so vesti, da sovjeti izpraznjujejo Nižnij Novgorod ob Volgi, daleč na zapadu ležeče mesto. — odpirala se je pot proti Moskvi. Toda za nadaljnje prodiranje ni bilo sil. V ostalem se je kmalu pokazalo, da bo obramba samega Kazana silno trd oreh. Za sovjetsko vlado je bil nepričakovani padec Kazana težak udarec po glavi, ki ji je živo predočil vso velikost in bližino nevarnosti. Mrzlično je začela zbirati ter ustvarjati vedno nove in nove formacije, ki jih je pošiljala vse proti Kazanu. Njim sta stala naproti samo 2. prapora čsl. 1. polka (drugi prapor se je med tem bojeval na nasprotnem koncu povolžske fronte, v nikolajevskem odseku); njuno stanje je bilo po minulih bojih močno oslABLJENO (in ne dopolnjeno). Ruski oddelki, ki so se bili pripeljali s Čehoslovaki iz Simbirska, so se vrnili kmalu po zavzetju Kazana v Samaro, da bi bili tam reorganizirani in dopolnjeni. V drugi polovici avgusta je prišlo v Kazan ojačenje: tri čete in nekateri oddelki čsl. 2. polka, v celoti približno 700 mož. Nada na izdatno pomoč iz Kazana samega se je skoro popolnoma izjalovila: samo nekoliko stotin častnikov se je javilo prostovoljno za fronto; iz njih sta bila formirana 2 slaba prapora, ki sta pomagala Čehoslovakom braniti Kazan. Nekoliko stotin drugih se je sicer tudi javilo za udeležbo v boju proti boljševikom, toda ti so iskali za sebe kakšno mesto, primerno njihovi šarži; in tako so vznikali štabi, oddelki, uradi, zavodi, ki so bili preplavljeni z zdravimi ljudmi, ki pa niso znali prehraniti niti peščice svojih vojakov, stoječih na bojiščih. Večina častnikov je ostala vobče ob strani — prav tako kakor civilno prebivalstvo mesta: Mobilizacija je bila proglašena prepozno in slabo — njeni rezultati so bili pod vsako kritiko. Zavezniške pomoči pa, katere obljuba je bila eden izmed važnih razlogov za odločitev o zopetnem pohodu na Volgo, pa ni hotelo biti.

Vsa peza obrambe Kazana je ležala na teh nekoliko oddelkih čsl. vojske. Njene vrste so se v neprestanih borbah redčile — počasi, toda brez prenehanja —, dopolnitve pa ni bilo. Moč vojakov se je izčrpavala v neprestani napetosti in zaradi čestega pomanjkanja spanja, ko je bilo treba iti iz službe v boj in iz boja v službo ter iz kolikor toliko zavarovanega odseka hiteti, da se reši situacija v drugem.

Pri zavzetju Kazana je bil Svec pomočnik poveljnika 1. polka. Dejansko je on poveljeval čsl. oddelke, ker je kapetan Stjepanov prevzel poveljstvo čez vso kazansko fronto. Če so čsl. vojaki v teh bojih za tuje mesto preživljali pravi pekel, je poročnik Svec vrh vsega še nosil na sebi tiščeče breme poveljniške odgovornosti za svoj odsek fronte ter za čsl. vojake. Zlasti še, ko se je prepričal, da kapetan Stjepanov ni le v vojaškem oziru malo sposoben, temveč tudi z ozirom na značaj manj vreden.

Ko je 10. avgusta sovjetska vojska začela energično napadati na desnem bregu, je bil poročnik Svec imenovan za poveljnika odseka na desnem bregu Volge, kamor so se osredotočevali glavni sovražni napadi. Kako je tam bilo, nam povedo njegove lastne besede (iz poročil, katera je pošiljal polkovnemu štabu):

Proti vasi Vorobjevki in poljski straži štev. 3 prodirajo v gostih verigah rdeči. Njihove sile so daleko večje od naših: rabiti moram zadnje rezerve, da vzdržim položaj.

Današnje prodiranje rdečih se ni posrečilo. Dasi jih je bilo kakor muh, vendar se je našim neznatnim silam posrečilo, razgnati jih v morkvaške gozdove.

Toda takoj prihodnji dan javlja zopet:

Rdečih je najmanj desetkrat več nego naših... Naše linije so redke kakor potrغانo sito... Stanje je obupno. Ne vem, ali se še vzdržim en dan ob grozni utrujenosti ljudi, ki ne spijo in ne jedo, ker se ne more po dnevi nič pripeljati.

Nujno potrebujem strojničarjev, katerih je pri nas mnogo ranjenih, a mnogo jih je bolnih, v glavnem ker se jim uliva kri... Novi oddelki rdečih so se pripeljali včeraj na vozovih in avtomobilih... Zdi se, da bomo še jutri imeli opravka z njimi. Kakor kobilice jih je in lazijo kakor ščurki.

Njihovo topništvo hudo razsaja, medtem ko ima naša vedno neke motnje. Stanje brezupno.

Kakor na božjo milost je čakal Švec — in z njim ves Kazanj — na prihod ruskih ojačenj iz Samare, ki bi jih naj pripeljal polkovnik Kappel. Toda novo veliko razočaranje: Kappel je povzel ekspedicijo proti Romanovskemu mostu (čez Volgo na zapad od Kazanji), po katerem so se v glavnem privažala boljševoja ojačenja; njegovo zasedanje ali porušenje bi bilo obrambo Kazanji znatno olajšalo. Toda to važno podjetje se ni posrečilo: Kappelova skupina, ki je imela čez 2000 vojakov, je bila odbita in razbita. Položaj boljševikov pred Kazanjo ni bilo s to ekspedicijo za njihov hrbet, ki je bila napravljena v poslednjih dneh avgusta, niti najmanj omajan; tako je že bil trden.

Težišče bojev se je tedaj začelo prenašati na drugi breg Volge. Dne 28. avgusta je bil dan poprej v polkovnika povišani Švec imenovan za poveljnika obrambe na levem bregu. Toda 29. avgusta je moral leči — podlegel je izčrpanosti. Teh dni se brez dvoma tiče pripovedovanje Františka Langra, ki je bil v Kazanji kot polkovni zdravnik 1. polka: »Odpravil se je na (ladjo) Karamzin ter spal tam v svoji kabini junaško spanje osemindesetih ur. Tako globoko zdravo spanje, kakršno je spalo mnogo naših dečkov v tej dobi. Kdor je šel okoli njegovega okna, ki je gledalo na palubo, je šel okoli njega po prstih. Bolni in zdravi na ladji — kakor da so stražili njegovo spanje.«

Toda dolgo ni trajal ta zasluženi in naravnost neobhodni oddih. Ze 3. septembra se Švec javlja, da je ozdravel, ter odhaja na fronto. Pred tem je bil 31. avgusta imenovan za poveljnika čsl. 1. polka.

Ko se je razgledal po situaciji na fronti, je videl, da je potrebno Kazanj čimprej opustiti. Toda dal se je pregovoriti od Rusov, naj bi jo držal še nekoliko dni — češ, da je treba odpeljati bolne in ranjene ter vsaj nekoliko izprazniti kazanjska skladišča. V poslednjem trenutku so Kazanjci poskušali organizirati lastno obrambo. To seveda ni imelo niti najmanjše nade na uspeh. Končno 9. septembra je Švec odločno objavil: Če opustimo Kazanj pravočasno, tedaj bo to tragedija; toda če ostanemo dalje, še dočakamo katastrofe. In v noči na 10. septembra je odvedel svoje vojake iz mesta. Čsl. čete so odhajale, ko so se vršili že poulični boji. »Kaj so pač rekli oni, ki so ostali v mestu, ne vem,« — piše Švec 2 dni pozneje svojemu prijatelju. — »Gotovo so preklinjali v prvi vrsti nas, Čehe...«

Českoslovaški vojaki so odhajali iz Kazanji izčrpani, ozlovoljeni, razočarani; potrebovali so neobhodno počitka ter ga zahtevali. Njihov poveljnik je to razumel in priznaval v polni meri. Sam seveda bi ga potreboval morda najbolj. »Bil je strašno upadel, od preutrujenosti je postal že neraven,« pripoveduje major Janotka; zastoni so mu svetovali, naj si vzame krajši dopust.

Iz Kazanji se čsl. oddelki niso mogli odpeljati po Volgi, ker jo je na jugu ogrožala sovjetska vojska, ki je 12. septembra zasedla Simbirsk. Odhajali so torej peš čez Kamo in potem nekoliko dni do postaje Nurlatu na Volgobugulminski železnici, kjer so 22. septembra našli svoje vlake. Po 3 dneh so se peljali na počitek. Toda namesto njega so pri Samari bili znova poslani v boj, 1. prapor pri Ivaščenkovi, 3. pri Kamenem Brodu. Kajti pri Samari ni bilo nič drugače nego Kazanji: bila je tedaj hudo ogrožena od dveh strani, od juga in zapada. Razširila se je namreč do nje že tkzv. Nikolajevska fronta. Južno od Samare se je na razsežni stepi nekoliko čsl. čet (od 4., 9. in 1. polka) čez 2 meseca bojevalo s premočjo dobro vodenege sovražnika, ki je z uspehom izrabljaj poznavanje pokrajine ter so ga podpirali deli krajevnega prebivalstva. Boji so imeli izmenski uspeh: trikrat so prodrli Čehoslovaki daleč naprej, trikrat so bili prisiljeni, da so se naglo umaknili. Odločilnega udarca sovražniku ni bilo mogoče zadati, ker ni bilo za to sil. Čsl. formacije so imele znatne izgube; v boju za Nikolajevsk n. pr. dne 20. avgusta je padlo 24 vojakov, 75 jih je bilo ranjenih in 48 jih je ostalo neizvestnih — po večini so padli v roke boljševikom

ter so bili od njih mučeni do smrti. Že sredi avgusta je javil poveljnik prapora 4. polka: Razpoloženje v vojski je tako slabo, da ne morem biti porok za nič, če se bomo umikali kakor danes.

Podobne so bile razmere tudi na ostalih odsekih poveljske fronte. Bili so stvorjeni iz premalega števila vojaških sil; na vsej poveljski fronti, ki je merila od Kazanji do Volska na jugu čez 750 km, so bili 3 čsl. polki; v drugi polovici avgusta in potem v septembru je prišla slaba pomoč (del 2. polka in 11. polk). Ruske pomožne formacije so bile slabe že spočetka ter so bile v splošnem malo zanesljive. Ko je sovražnik začel v vseh odsekih ofenzivo, so se čsl. čete držale dolgo proti njegovim polkom. Toda v prvi polovici septembra se je začel umik. Na početku oktobra je bilo sklenjeno, da se opusti tudi Samara, središče in oporišče poveljske fronte. Bilo je seveda treba izvesti, kar se je dalo. Provesti evakuacijo Samare je naložil poveljnik fronte polkovniku Švecu — mesto naravnost neobhodnega počitka mu je dal znova naporno nalogo.

Švec jo je izvedel ter je 11. oktobra zopet oddal poveljstvo 1. divizije, da bi tvoril s svojim polkom zaščitnico in čuval umik od Volge. V dopisu, ki ga je tedaj pisal, so stavki: »Rešitev more prinesiti našim fantom samo dvomesečni počitek... in to čimprej, tem bolje; sicer bi utegnili biti prepozno in mogla bi nastati katastrofa. Nam pa mora biti vendar za to, da si rešimo svojo vojsko!«

Večja nevarnost nego sovražna vojska pa je bila notranja kriza, ki je v polkih Poveljske skupine rasla že od sredine avgusta. Njen prvotni izvor so bili neuspehi v bojih. V prvih tednih bojev so bile sile čsl. vojakov preveč napete; počasi prihaja in postopoma se zvišuje prirodna utrujenost, zbitost, mlahavost. Pri porazih slabi in izginja nada v uspeh: ako Rusi sami ne vršijo svoje dolžnosti, čeprav gre za njihovo stvar, in ako ne prihaja zavezniška pomoč, tedaj nadaljnji boji Čehoslovakov v Rusiji nimajo smisla. Vojaki izgubljajo notranjo sigurnost in vero v lastne sile. Izgubljajo vero v svoje politično vodstvo, češ, da jih je vodilo za nos z neresničnimi vestmi o zavezniški pomoči. Prestajajo verovati tudi svojim poveljnikom, ki včasih ne morejo izpolniti vojakom danih obljub. Spomnimo se, da je sam polkovnik Švec po Kazanji vodil svoje vojake na oddih, da pa jih je pri Samari moral zopet poslati v boj. Bolj in bolj se sliši zahteva po potrebnem počitku, po vsaj začasnem odhodu s fronte. Ponavljajo se primeri, da se vojaki branijo, izpolnjevati dano povelje.

Ta notranja kriza se je bližala svojemu vrhuncu sredi oktobra. In tedaj je bil polkovnik Švec postavljen 17. oktobra za poveljnika čsl. 1. divizije. Od poveljnika fronte je dobil povelje, naj v mestu Belebeji (spojenem po lokalni železnici s postajo Aksakovo na progi iz Samare proti Sibiriji) koncentrirajo tri češkoslovaške polke (4., 1. in 11.) ter naj z njimi razbije boljševisko skupino pri mestu Bugulmy (na Volgobugulminski železnici), ki je z boka grozila češkoslovaški situaciji na samarski fronti. Polkovnik Švec je odredil 19. oktobra, naj bi se omenjeni polki privažali postopoma na postajo Aksakovo in se nastanili v mestu Belebeji. Toda hkrati so vojaki izvedeli o drugem delu povelja: da morajo mesto počitka zopet iti v boj. V vrstah 4. polka, ki je že stal na postaji v Aksakovu, se je izčimil skoro enodušen nazor, da ne bodo slušali povelja za izstop iz vlaka ter da se sami odpeljejo na vzhod.

Na zahtevo polkovnega poveljnika se je pripeljal polkovnik Švec 21. oktobra iz Ufe v Aksakovo in prihodnji dan pregledal 4. polk. Ob tej priliki je vojakom objavil in razložil povelje. Na vprašanje, ali ga bodo izpolnili, je dobil deljen odgovor; približno polovica je rekla: ne. Nato so izpregovorili poveljnik polka in nekateri vojaki. Končno je dobil Švec izjavo, da bo povelje za izstop iz vlaka izvršeno. Gotovo je le temu pripomogla njegova obljuba, da poskrbi, da bo polk kmalu izmenjan in da se odpelje na odmor.

Potek pregleda 4. polka je polkovnika Šveca globoko ganil. Bilo je prvič, da se je kot poveljnik divizije srečal s polkom, spadajočim k njej — vojaki so sicer slušali, toda do tega jih ni dovedla poveljnikova zapoved in njegova avtoriteta, nego njihova lastna odločitev.

Prihodnji dan je zadel polkovnika Šveca nov težak udarec. Boljševiki so z naglim napadom zavzeli zgodaj zjutraj mesto Buguruslan ter s tem odrezali čsl. skupino v Pochvistujevu (1. prapor 9. polka z ženijsko četo 1. divizije in oddelkom poljske

kavalerije), ki je tvorila čsl. zaščitnico; zvečer pa je prišla vest, da je ta skupina uničena. Jedva je torej polkovnik Švec prevzel poveljstvo divizije, ga je zadel tako strašen udarec, kakršnega ni doživel vse dolge mesece čehoslovaških bojev z boljševiki. (V resnici se je ona skupina rešila, toda vest o tem je prispela šele po Švečevi smrti).

V noči na 24. oktobra se je peljal skozi Aksakovo v Belebejo vlak 1. prapora 1. polka ter bi se bil naj takoj izselil v mesto. Bilo je strašno mraz in tema kakor v rogu. Povelje, naj se izstopi takoj iz vagonov, je vzbudilo obči odpor. Dopoldne 24. oktobra se je polkovnik Švec peljal v Belebejo in vojakom naredil zbor. Pozdravil se je z njimi in jim je rekel: »Bratje, pridite k meni!« Morda je hotel, da bi ga boljše slišali. Toda s tem se je zrušilo trdno ogrodje čet in iz vojaške formacije je postala ljudska množica. Švec je bil razburjen ter je govoril z največjim samopremagovanjem: »Dobil sem povelje, izpolniti ga moram; želim, da bi ga izpolnili tudi vi. Če bi me razočaral prvi polk, bi tega ne preživel.« Iz srede vojakov, ki so se zbrali v polkrogu okoli njega, so se oglasili vzkliki. V njih so bili izraženi dvomi o potrebi tega povelja ter vobče o smislu nadaljnjih bojev v Rusiji; bila je v njih trpka kritika razmer v Rusiji in postopka zaveznikov; bili pa so v njih tudi ostri izrazi nezaupanja v politično vodstvo. Končno so se vojaki tudi odločili, da bodo slušali povelje, ter so se začeli seliti v mesto. Toda Švec je bil po tem, kar je na tem mitingu videl in slišal, naravnost uničen; po neprijetnem poteku pregleda pri 4. polku se je zanašal, da bo pri 1. polku drugače, da se tam uveljavi njegova avtoriteta. Njegova notranja sigurnost je bila skoro zrušena; dejal je, da ne more ostati poveljnik divizije, da mu ne preostaja drugega nego vzeti si puško in iti zopet v četo.

Zvečer tega dne je dobil iz zaščitnice od poveljnika 9. polka nujno prošnjo, naj dobi njegov polk takoj počitek, češ da sicer odvrča od sebe vsako odgovornost za posledice. In izvedel je, da se je zaščitnica umaknila od predhodnega dne za 100 kilometrov — brez boja, da — brez stika s sovražnikom. Strašni strah, da grozi čsl. vojski katastrofa, ki je spremljal Šveca že vsaj 2 tedna, je bil s tem na novo povečan.

In to vse se ruši, odkar je on prevzel poveljstvo divizije. Za prihodnji dan je bil javljen prihod poveljnika fronte generala Vojcehovskega in vrhovnega poveljnika generala Syrovega — kako bo stal pred njima? Kakor nesposoben učenček, ki ni napravil svoje naloge. S kakšimi očmi ga vobče gledajo drugi častniki? In kako se more sramovati pred Rusi!

V noči na 25. oktober, v poslednji noči svojega življenja, je delal Švec do druge ure z načelnikom štaba na dispozicijah in poveljih za prihodnji dan. Potem je odšel v svoj oddelek v vagonu, toda ni legel, nego je nadaljeval pisanje proglaša na častnike in vojake svoje divizije, ki ga je brez dvoma začel pisati že v torek po pregledu 4. polka; svaril je pred duhovnim okuženjem, širerim se med njimi, spominjal jih je na slavno tradicijo čsl. vojaka in na veliko prošlost čsl. naroda, apeliral je na smisel za dolžnost in čast. Toda pripisal je še samo stavek, ki se začinja z besedami: »Rušiti to, kar se je z ogromnimi ovirami gradilo cela štiri leta...« Prišel je do konca strani; bilo je treba obrniti list, da bi mogel pisati dalje. V tem nehotenem odmoru mu je legla na dušo kakor koncentrirana vsa groza stvari, ki so se godile z njim in okoli njega. Zdi se mu, da se vse ruši. Bolestno vznemirjena fantazija nanaša prečrne barve: vse je izgubljeno. Groza, ki se vali nanj, je tako težka, da je ne vzdrži duša človeka, izčrpanega po petih mesecih neprestanega truda in napetosti ter ubitega po morečih dojmih zadnjih dni. Tako seže po orožju. V poslednjem trenutku mu šine skozi glavo slika onega strašnega dopoldneva, ko je doživel takšno ponižanje pri svojem polku. Na osmerko papirja napiše svoje poslednje besede: »Ne morem preživeti sramote, kakršna je zadela našo vojsko po krivdi mnogih neurejenih fanatikov-demagogov, ki so ubili v sebi in ubijajo v nas vseh najdragocenejše — čast.«

Zjutraj ob poli šestih ga je sluga našel mrtvega. Po zdravnikovem mnenju je nastopila smrt krog 3. ure ponoči. Da ni nikdo slišal strela, se je razlagalo tako, da je približno istočasno ropotal skozi postajo vozeči se vlak. Njegovo telo je bilo prepeljano v Čeljabinsk ter na tamošnjem pokopališču 28. oktobra popoldne — ko je Praga slavila osvobojenje — svečano pokopano.

Vest o njegovi prostovoljni smrti je delovala strašno na vse, ki so ga poznali, zlasti na vojake 1. polka, pripomogla je gotovo k temu, da so po nekoliko dneh šli v tamkajšnjem odseku v nove boje, v katerih so vztrajali do druge polovice novembra. Za politično vodstvo in vrhovno poveljstvo čsl. vojske je bil njegov tragični konec močan vzvik, da je zelo slabo, in energičen poziv, naj se brez odlašanja pristopi k izmeni čsl. vojske. (Zal so politične in vojaške razmere bile takšne, da so iz belebejskega odseka mogle biti čsl. formacije odpoklicane šele konec novembra in v decembru, z uralske fronte pa celo pozneje.)

IV.

Kmetski sin iz jugozapadne Morave je vstopil na začetku vojne v čsl. vojsko, kakor mu je velevala sokolska in narodna čast. Pošteno je vršil v njej dolžnosti vojaka-prostaka in poveljnika. V zavesti svoje večje zmožnosti in sposobnosti je neredko jemal na sebe naloge, ki so morda pripadale drugim.

Vzel je nase odgovornost za boj Čehoslovakov v Penzi. Vodil je potem svoj polk zmagovito na vzhod in zopet nazaj k Volgi. Vzdrževal je obrambo Kazanji ter rešil čsl. vojake iz izgubljenega mesta. Prevzel je evakuacijo Samare in poveljstvo nad zaščitnico ob umiku od Volge. Vzel je nase križ poveljstva nad notranje razkrojeno divizijo ko so zmede rastle.

Od druge polovice maja je ležala na njem dan za dnev peza poveljniške odgovornosti. V Kazanji tudi noč za dnev in dan za nočjo. František Langer pravi o tem: »Tretji dan začenja vsakdo čutiti utrujenost. Vsakdo dolguje spancu vsaj eno noč. Polkovnik Švec mu dolguje že obe, ko je spanec prevaril vsaj z nekolikominutnim dremanjem. Četrty dan je že težji, peti dan se držiš komaj na nogah.« In mnogo drugače ni bilo niti po odhodu iz Kazanji.

Skozi 5 mesecev je živel v stalnem naporu, često v mrzlični napetosti. Bil je kakor kmetski garač, ki ne pozna obzirov do lastnih moči in zmožnosti. Skozi pet mesecev je tako sebe žrtvoval — ne le za čsl. vojsko in čsl. svobodo, nego tudi za Rusijo, za ruski narod. Ko pa se je v oni črni noči na 25. oktober valila nanj strašna groza dogodkov in dojmov, mu je manjkalo zase samega moči, ki jo je bil razdal kot žrtev za druge. Spomnimo se, da so se podobno žrtvovali pač še tudi vojaki, katere je vodil v borbo Švec, in seveda i vojaki drugih čsl. formacij v Rusiji. Toda v Švečevi prostovoljni smrti je buknila na dan boleštna kriza, ki se je lotevala njh jesen l. 1918. čsl. skupine na Povolžju, ali tudi polkov na Uralu in v Sibiriji. V osebi polkovnika Šveca se je osredotočilo trpljenje tisočev in zakričalo z usodnim strelom. Dobri poveljnik je postal simbol žrtev vseh češkoslovaških vojakov v Rusiji.

Pokopan je bil 28. oktobra 1918. Na dan, ko je jemal čsl. narod po treh sto letih zopet upravo svojih zadev v svoje roke. S tem, da časovno soupadata oba ta dogodka, je večna Previdnost hotela napraviti Šveca za simbol vseh številnih in velikih žrtev, katere je češkoslovaški narod — v vojni in pred njo, za mejami in doma — prinesel za obnovo svoje državne samostojnosti in svojega narodnega edinstva — da bi bil vedno v opomin, kako drago je bila plačana svoboda, da bi jo narod tem bolj cenil, da bi tem bolj delal za nje ohranitev, zavarovanje in povečanje — spominjajoč se besed, ki jih je veliki junak ruskih legij napisal v poslednjih dneh svojega življenja:

»Svobodo zasluži in svoboden bo — ne, kdor si jo pridobi, nego kdor si jo bo znal očuvati.«

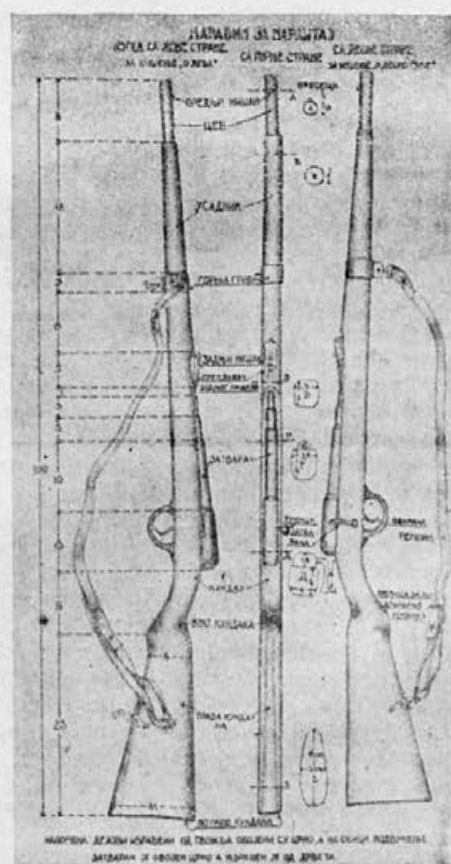
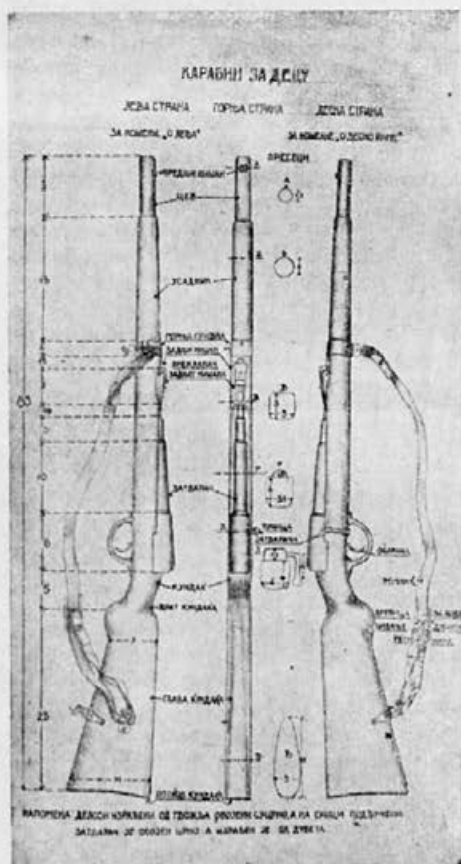
Modeli drvenih pušaka za naraštaj i decu

Da bi se ubuduće u celom Sokolskom savezu rabile drvene puške za decu i naraštaj istoga modela, načelništvo Saveza izradilo je dva modela istih po priloženim fotografijama, kojih će se ubuduće pridržavati sve sokolske jedinice. Načelništvo raspitalo se za cene ovih pušaka i one se u Beogradu ne mogu raditi po zadovoljavajućoj ceni za sve sokolske jedinice, pa će s toga jedinice iste izradivati same, jer će i izrada stajati mnogo manje nego da to radi Savezno načelništvo, pogotovo ako se za izradu istih koriste zanatlije članovi ili prijatelji Sokola.

Pošto se vidi da decu i naraštaj mnogo interesuje vežbe drvenim puškama to se bratskim sokolskim jedinicama stavlja samim tim u dužnost da nabave ovih pušaka posvete punu pažnju i na taj način još više privuku omladinu u sokolanu, a puške (drvene, vazdušne, malokalibarske i vojničkog modela) treba smatrati kao spravu (Tiršev sistem) i s njom tako i vežbati.

Ove drvene puške mogu korisno poslužiti ne samo za vežbu s njima, već i za obuku u nišanjenju po vežbaonicama, što bi još više pobudilo interesovanje, a ujedno je uvod za rad s pravom puškom, pošto isto imaju prednji i zadnji nišan.

Kao pomoćna sredstva za nišanjenje i ovom puškom mogu poslužiti ista ona kao i s pravom puškom, a čije se slike mogu videti na kraju knjige: »Pravilo o komandi i radu po komandi u Sokolstvu«, a koje su poslate svim sokolskim jedinicama preko bratskih sokolskih župa.

Будимо искрени!

Од увек је тако било. Човек је такав да неће увек да призна своје недостатке и грешке које чини. Гледа да их заташка, да их сакрије. Али то може да чини само кратко време и оне кад-тад избију на видело. Па и ми Соколи будимо искрени и признајмо, много грешимо и желимо да те грешке прикријемо. До кога је кривица? Свакако до нас самих. Па кад је тако, онда се морамо трудити да не сакријемо оно што не ваља већ на против, да лечимо нашу заједничку болест.

Колико је наших јединица које су у свом почетку много обећавале, док сада видимо само рушевине тог њиховог почетка. Зашто? Зато јер нису сви свесни тога: да није позват само начелник, просветар, тајник и старешина да раде у друштву већ сви ми. Само заједнички рад може нам јамчити да ће имати успеха. Колико је таквих који су били на разним течајевима, на уместо да после тога приону раду, ми их видимо где скрштених руку седе и посматрају како друштво пада или чак сасвим пропада. Обично ти такви сматрају, да они требају да преузму управу у своје руке као да су свршили течај за старешину или неки други положај. Хоћемо да будемо сви ђенерали, сви да заповедамо, а не питамо се, ко ће да ради.

Све наше техничке и просветне приредбе трпе баш од овог. Цео се посао сваљује на леђа једног или двојице чланова који једино правилно схваћају своју соколску дужност. Сви остали стоје по страни, али не увек. Када дође онај дан кад треба друштво као целина да истуни, ми видимо ту нашу браћу како се гиздаво шепуре у соколској одори као да је све то дело њихових руку. Али ако неко тој браћи укаже прстом на нешто што није било у реду и добро организовано, они ће вам слежући раменима сасвим хладно одговорити: ја нисам имао удела око свега тога. Као да нема савести! Он није учествовао, зар и сами не осећате одвратност према оваквим члановима. А зашто није? Зар он није позван као и сви остали који раде? По којим правилима треба неко да ради док други да буде само посматрач? Ваљда зато, што је он син богатог домаћина у селу, а онај је други слуга код њега?!

У каквој су великој заблуди ти који овако мисле! Какав велики грех чине ти који свако раде!? Ето због чега наше јединице највише трпе. И зашто да кријемо истину? Зашто штитите и такве од последица које им прописују наша соколска правила? Чиме они користе нашем заједничком раду? Ничим! Па када је тако, онда су нам непотребни, још и више, они су штетни по наш организам. Трулеж се мора одбацити ако хоћемо да ми останемо здрави. Нама нису потребни трутови већ радници. Соколство је организација вечитог кретања. Сви ми морамо бити у покрету — застоја не сме да буде. Ако се будемо овим руководили, онда је сигурно да нећемо наићи на друштва која имају: справе, дворану, позорицу и чланства, али зато не раде.

Треба да будемо свесни једне истине. Све оно што имамо, стечено је радом. Ми смо дужни да поштујемо сваки такав рад тим пре, ако знамо да је све то што је рађено — рађено за нас да бисмо лакше радили и ишли напред. Нека у нашим редовима остане само оно што је за нас а остало — напоље! За ланчине није створено Соколство. Ту има места за вредне руке, а бабе нека дремају на топлој сунцу које једино трпи и греје све без разлике. Кад будемо овако очистили наше редове, онда ће нам и самима бити много лакше радити.

А ви, сестре и браћо нараштајци и нараштајке, клоните се ових голих соколића. Немојте дати да вас окуже својом болешћу. Очувајте ваше чисто соколско тело и душу и радите предано и несебично на оном послу, који сте драговољно примили. Мало је радника али посла се има доста. Верујте, да све што радимо радимо за себе, да ће нам онако бити како будемо радили. Наш народ каже: како сејеш тако ћеш и живети. Народ увек истину говори. Ми имамо сви иста права и једнаке дужности. Користећи правима и испуњавајући све дужности, наша ће соколска савест бити чиста, а тиме ће нам и успех бити потпуно осигуран.

Joso Matešić, Generalski Stol:

Badnja noć

Najlepši na svetu
čar je Badnje noći,
kad sve očekuje
Onog što će doći...

U sobani su ljudi
kraj punoga stola,
a deca se kupe
oko sjajnog bora.

Pevaju se pesme
i pričaju priče,
a u srcu sećanje
za sećanjem niče.

Pa kad zvuci zvona
sa tornja zaječe,
veselo se k crkvi
na polnočku kreće...

Новак Арсенин, Нови Кнежевац:

ГДЕ СЕ?

Где се радом тело снажи,
Где с' идеал прави тражи,
Где се браћа воле,штују,
Где с' планови верни спују.

Где се љубав јача, снажи,
Где се рана ближњем блажи,
Где се учи, где се ствара,
Где се никад не умања.

Где се чува част и понос,
Име свето прадедова,
Где се учи да с' жртвује,
Где се спрема снага нова.

Где се братска љубав буди,
Где с' праведно сваком суди,
Где с' једнаки сви од реда
Где с' на новац ништ' не гледа.

Где су људи сви једнаки,
И где има посла сваки,
Где се нико не уздиже
Где с' за добро опште дише.

Где се јача тело младо,
Где ј' дух рада сад завладо,
Где ћ' поштени наћи стана —
Та је наша соколана!

Ismet A. Tabaković, Sarajevo:

Zakletva domovini

Domovino, majko moja mila,
Uvijek si meni sveta bila;
Kunem ti se slavnom časti tvojom
I ovom poštenom r'ječju svojom:
Za tebe ću vazda život dati
I ko heroj na bojištu pasti,
Jer te silno ljubi duša moja
I ne boji se krvavog boja.
Junački se mre i život gubi,
Kad se svoja domovina ljubi.

Domovino, majko moja mila,
Uvijek si meni sveta bila;
Zato ću ti stalno vjeran biti
I o tvojoj divnoj sreći sniti,
Jer znam, za tu će vjernost sin i rob
U tvom krilu dobiti cv'jetni grob
Po kojem će sunce vječno sjati
I ptice ovu pjesmu pjevati:
Junački se mre i život gubi,
Kad se svoja domovina ljubi!

Rica, Ljubljana:

Zjutraj

Črički in ptički jutro slave,
vmes petelini pojo,
mlada zora vstala je že,
prostrla je svoj pajčolan čez nebo:

Tu je megla zakrila očem
tihu prirodu snujočo,
tam vse polno cvetja zazrem
in zoro sanjajočo.

Še sam bi se rad zavil v pajčolan
in skr'il se, v skrivnost se izgubil —
da vstal bi očiščen v mladi dan
in zoro deviško zasnuvil...

Др. Вој. В. Рашић, Београд:

СИРОЧЕ

Једне ноћи о поноћи
Снег је веј'о са свих страна, —
Тешко ли је било проћи
Од сметова непрестана.

Ветар звижди с тешке буре,
Мраз и цича, пропаст сиња, —
А кроз варош кола јуре
И промиче сиротиња.

Ну пред једном црквом тамо
Откад дете тако седи!
Не миче се, седи само, —
Да ли спава ил' се леди?!

Јадно дете милооко!
Приђи ближе да га видим!
Да ли спава предубоко?
Приђи ближе, — ил' се стидиш?!

Погледај га, — није варка!
И њега је к'о и тебе
Породила добра мајка, —
А сад овде голо зебе!

Још свет гледа, — како гледа!
О, сирито, дете мило!...
Та оно је: груди леда, —
Одавно се заледило!

А околу косе плаве
Ореол се светли, блиста, —
Ко' с детиње негда главе
Нашег Спаса, нашег Христа!...

А снег веје, — све се снажи!
О, Господе! Творче! Оче!
Срца, душе ти ублажи
И помози!... О, сироче!

Ст. М. Мутибарић, Деспот Св. Иван:

ДУБРОВНИК

Тај стари чувар нашега Јадрана
и родно место великих песника,
тај град лепоте, — историјских рана, —
нама је данас и понос и дика...

Дивимо се њему, његовој старини,
и лепоти мора што га љуби, грли...
Дубровничке мили, нама се све чини
да ћеш бити вечно ти град неумрли!

Твоји ће чемпреси и варанче жуте
и маслине родне, и зидине круте
истицати твоје надприродне даре...

А валови мора и твоји галеби,
што над њима вазда с поносом крстаре
мамиће нас вечно да хитимо к теби...

Душан М. Стојчевић, Окучани:

СНЕГ

Свуд је ето
снег већ пао
и све њиве
затрпао. —

Све се сада
ето бели
село, њиве
и град цели. —

Зло је сада
сиротињи;
сетимо се
зато и њи'. —

Њима помоћ
братска треба,
да им пружи
кору хљеба.

Да олакша
њима јаде
помоћ треба
тко имаде!

Надежда С. Мартиновић, Београд IV. - Чукарица:

ЈЕСЕН*

Чаробна, позна јесен, лепоте своје пружа,
Узрело класје жита и мирис јесењих ружа.
Вео сивкасте боје покрио небо плаво,
А ластва више нема — отишле југу право.
Јесење жуто лишће са грана својих пада,
Топло нам лето оде.. и јесен све сад свлада.
Ехо ветрова јаких чује се са свих страна,
Јужно нам сунце отишло и већ је пала слана.
У лугу више нема, песмице славуја милих,
Гаврани свуд се виде, место ластаца чилих.
Опет ласте ће доћи, кад дође пролеће драго,
Скоро ће и снег доћи, најлепше зимско благо.
Лепоте своје има, свако годишње доба!
А јесен има више, и лепше од ма кога.
Воћњаци пуни, зрели, слатког руменог плода.
И грозђе с чокота слатко ко да је све од меда.
Јесење дивне слике сваки корак нам пружа:
Узрело класје жита и мирис јесењих ружа.

* Н. З. Ово су акростихови (кад се читају вертикално почетна слова сваког реда открива се аманет почив. Краља Мученика Александра I Ујединитеља »Чувајте Југославију«).

A. Francevič, Ljubljana:

Lev in bik

Po afriški farmi potika se čreda,
med drobnico krepka paso se goveda.
Pastirji so danes otroci le šibki,
njih eden še dobro odrastel ni zibki.
Nenadno med njimi pa lev se pojavi,
ta v lakoti svoji nad dečka se spravi,
nemilo na zemljo prevrne ga s šapo,
da žrtvi nesrečni jemalo je sapo.

Vsa družba tršči, od tesnobe mršči,
vse muka, vse ruka, vse bleje, vrešči.
Ovcé so napravile kar kolobar
in krijejo glavo, za rep jim ni mar.
Dečad se razbegne na štiri vetrove,
zgolj eden ne more iz skrajne nevar-
nosti.

Tedajci pa bik nenavadne udarnosti
spusti se na leva, zasaja rogove,
grivač odskakuje, mu kaže zobove.

Nasprotnika resno se merita
in besno napor postoterita.

Že sila pojema
živalma obema.

»Za dom se borim«, Rogin si zaruče
in tekme potek se mu v dobro zasuče.
Zverjačine kralj, gotovo sestradan,
popiha jo v hosto, utrujen, ovladan.
Kaj daleč za njim se rdeče sledi,
iz krepke zarez se kri mu cedi.

Новак Арсенин, Нови Кнежевац:

НЕ КЛОНИ!

Не клони никад
У борби тој,
Увек хрли напрел —
И буди свој!

У животу ће много
Неправде бити;
Ал мораш храбар бити
И све победити.

Мржње, пакости и злобе
Много је у свету;
Поштеним срцем тешко ћеш
Постићи жељену мету.

У животу овом
Најбоље пролазе они,
Који се истине, правде
У раду своје клони.

Да, онај пролази добро
Који се сваком клања;
Дволичан бескичмењак
Који се сваком поклања.

А ти, соколе, немој
У раду бити таки
Истом, соколском вером
У борби се потстакни.

Путем правде броди
Тежак мучан је он
Соколи су дужни увек
Да држе његов троп.

Увек буди свој,
Идеалу служи свом
Па нек' муње потресу,
нек прасак, пуца гром.

У борби не клони
Дигни чело високо
Покажи сваком гмизавцу,
Да си јунак, човек, соко!

Искушења су честа, велика,
Неправда мори груд'
Ал' ти само свој,
У раду, мисли буд'.

O prolaznosti

Geniju:

Patiš, ljubiš, stradaš, daješ,
Sebe cijelog rodu svom,
I dok tvoje bolne duše vapaj čuješ,
Dotle ti ćeš pjevat rodu tom.
Patnja, tuga, sve će proć
I slava će ti zlatna doć;
Dokle živiš, stvaraš — ništa nisi,
A kad umreš — slavan ti si.

Mladosti:

Dok si mlad od žena si i ljudi voljen,
Za ljubav i stvaranje si stvoren,
Zato iskoristi poletnu mladost
I dočekaj s pjesmom nemoćnu starost.
Mladost, polet, sve će proć
I starost bolna će ti doć;
Dok si mlad ta sve ti si,
Kad ostariš ništa nisi.

Cvijetu:

Svaki cvijet dok miriši jeste mio,
Plav, bijel ili crven bio;
Njime djeva svoje grudi kiti
I svom dragom pjevajući hiti.
Ljeto, miris, sve će proć
I jesen će mrtva doć,
Dok mirišiš divan ti si,
A kad sveneš ništa nisi.

Ljubavi:

Privlačna si k'o ljepota što nas vuče
I topla si kao majsko sunce vruće;
Gdje ti nisi tamo spava sreća,
Bol, jad i patnja još je veća.
Mržnja, tuga, sve će proć
I ljubav će nam topla doć,
Dok mrziš, znaj, ništa nisi,
A kad ljubiš čovjek ti si.

Rica, Ljubljana:

Čolnar

Gore so bele kućme pokrile zimski čas,
plitve vodice so zamrznile,
mraz je, mraz!

Starec pa zvesto čez Savo vozi,
naš čolnar,
snežinke plešejo mu okrog glave,
kaj mu mar?

Tudi njegova glava je bela,
mož je star,
le duša mu je mladostno vesela,
smehlja se brodar.

Saj so valovi mu znanci živi,
a čoln mu je stan,
veslo, njegov najdražji prijatelj,
ga spremlja noć in dan!

Mož slutiti, da kmalu na drugi svet
splava,

ne čuti strahu,
saj ga usoda odnese kot Sava
v kraj miru.

Še veseli se, saj trhlo je veslo,
čolnič že star,
ni mar mu, da bi ga kam zaneslo,
kaj mu vihar!

Saj je vsak dan vozil pošteno,
večkrat zastonj,
pa bo prepeljal še belo ženo,
čaka že čoln...

НА РАД!

Сложним радом треба
напред само ићи,
и заставу нашу
изнад свега дићи. —

Ко светињу чуват
аманете старе
да брат брату увек
тужне сузе таре. —

Чувати јединство
и Југославију,
највећи је аманет
нас Сокола свију. —

Та вежбајмо тело
и мишицу своју
да чврсто све буде
у доброме броју. —

Тако сложним радом
све ће да се свлада
братство мир и љубав
увек ће да влада. —

Joso Matešić, Generalski Stol:

Srećno Novo leto!

Srećno Novo leto —
Svud se poklik čuje,
i godinu novu
svima navešćuje.

Otišla je stara
godina za veke,
da zaplovi tamo
u daleke reke...

A nova će doći
da pohodi ljude,
koji žele da im
ona srećna bude...

Da im želje stare
sve redom ispuni;
srećom i veseljem
svaki dan okruni.

Da nam ne donese
zla i nevolje,
već da nama svima
pruži dane bolje.

To su želje koje
svako kliče sada,
kad se približila
godina nam mlada!

Srećno neka bude
svakome i svima,
ponajpre pak našoj
braći Sokolima.

Rosenstein Karel, Jesenice:

Miškove počitnice

(Nadaljevanje.)

16.

V spalnici je sedela Logarica na divanu in čitala. Spalnica je bila lepo urejena, lahko bi rekel razkošno. Krasno pohištvo, na mizah dragocene vaze, po tleh in na stenah perzijske preproge in po stenah lepe slike naših domačih umetnikov, kar nam kaže, da je bil Logar eden izmed onih maloštevilnih rodoljubov, ki dejansko podpirajo našo domačo umetnost, ne samo z besedami, kot dela velika večina. Logarica je zdaj pa zdaj pogledala na uro, bilo je že pozno, zmajala z glavo in se zopet poglobila v branje. Malo pred polnočjo je odložila knjigo in prisluhnila. V hišnih vratih je zaslišala rožljanje ključev in kmalu nato korake po stopnicah navzgor.

»Vendar,« je vzdihnila in pogledala proti vratom, ki so se počasi odprle. Vstopil je Logar, obesil klobuk in palico na stol in voščil dober večer.

»Pozno prihajaš. Kje si pa hodil toliko časa?« ga je vprašala Logarica in ga pazljivo pogledala. Njegovo obnašanje se ji je zdelo nekam sumljivo. Ko je stal in si slačil površnik, se je nevarno nagibal naprej in nazaj in pričakovati je bilo, da bo vsak čas na tleh. Ko je pa hotel stopiti k mizi, se je spotaknil ob preprogi in bi gotovo padel, da se ni oprijel za stol. Narahlo se je pridušil in nato počasi odgovoril ženi na vprašanje:

»Eh, eh, opravki. Saj veš, opravki ti vzamejo dosti časa.«

»Zdi se mi, da si imel drugačne opravke. V gostilni si bil in malo pregloboko pogledal v kozarec.«

»Nikar se ne jezi, ljuba ženka,« se je nasmehnil Logar, njegova navada je bila, da se je smehljaj, kadar je bil vinski, in se počasi primajal do divana. »Saj ni tako hudo. Posle sem dobro izpeljal, še celo bolje, kot sem mislil, in potem sem ga izpil dva kozarčka.« Medtem je s tako silo sedel na divan, da se je ta skoro sesul.

»Dva litra si ga izpil, ne pa dva kozarčka,« se je ujezila Logarica. »Saj si popolnoma pijan. Še divan boš polomil.«

»Ne, pijan pa nisem. To se pa hudo motiš. Samo truden sem. Zakaj nisi šla že spat? Polnoči je že in drugikrat me nisi čakala.«

»Hotela sem govoriti s teboj o neki važni stvari, a vidim, da se danes ne izplača, ker si natrkan. Se bova pa raje jutri pomenila.«

»Ne, jutri ne utegnem. Le danes povej, kar si se namenila. Nisem toliko pil, da ne bi razumel, kaj govoriš.«

Logarica je sprevidela, da bi zaman skušala preložiti pogovor na jutrišnji dan. Logar je ravno toliko vinjen, da jo ne bi prej nehal nadlegovati, preden mu ne bi povedala, kar mu je hotela. Če bi se mu pa upirala, bi se gotovo razsrdil in razburil, kar za trdno ne bi šlo brez kričanja in razgrajanja. Kadar je bil Logar okajen, je bil zelo siten. Zato je rekla:

»Govoriti sem hotela s teboj o Mišku.«

»Kaj, ali je že zopet storil kakšno neumnost? Bom mu že pokazal. Naučil ga bom kozjih molitev.«

»Ne — ne. Hotela sem ti le povedati, da je že skrajni čas, naj se prične učiti za izpit. Seveda tega sam ne bo zmožel. Treba mu bo inštruktorja.«

»O tem sem že sam razmišljal. In tudi inštruktorja sem že našel. Onega bledega študenta Feliksa, ki piše v časopise pesmice in drugo navlaklo, bom prosil. Slišal sem, da je zelo dober za poučevanje. Pa tudi smili se mi

siromak. Posušil se bo od samega študiranja in stradanja. Če ti je prav, naj ima ves ta čas, ko bo učil Miška, pri nas hrano in na koncu mu bom dal še lepo nagrado.«

»Meni je prav tako. In najbolje je, da greš takoj jutri k njemu in se z njim dogovoriš o inštrukciji.«

Logarica je bila zadovoljna s pomemkom. Še nekoliko časa sta sedela na divanu in se pogovarjala, a Logar, ki mu je vino pričelo stopati v glavo, je pričel kinkati z glavo, oči so mu lezle skupaj in jezik se mu je vedno bolj pogosto zapletal. Zato sta ugasila luč in legla.

Drugo jutro je šel stari Logar k študentu Feliksu. Slišal je že o njem, da stanuje v Ilirski ulici, a imel je dosti posla, preden ga je našel. Stanoval je v podstrešni sobici trinadstropne hiše. Ko je vstopil, je dobil študenta sedečega za mizo, z velikimi naočniki na nosu in s svinčnikom v ustih. Zdrznil se je študent, ko je videl tako zgodaj zjutraj vstopiti tujega gospoda. Že mu je prišla na misel kopica trgovcev in obrtnikov, katerim je bil kaj dolžan, a s tem človekom do sedaj še ni imel posla. A o tem ni dvomil, da ga je prišel terjat, če ne v svojem imenu, pa v imenu koga drugega. Zato je ostal na stolu in se zopet sklonil nad list papirja, ki je na pol popisan ležal pred njim na mizi.

»Dovolite, gospod Feliks, prišel sem k vam z nujno prošnjo,« je začel Logar, ki je bil nekoliko začuden nad nenavadnim obnašanjem dijaka, ki se je delal, kot da novodošleca ni opazil.

Že vem, s kakšnimi prošnjami prihajaš, si je mislil študent in se še bolj globoko sklonil nad list papirja.

»Moj sin ima izpit v matematiki,« je nadaljeval Logar »in sedaj mu iščem inštruktorja. Ali bi bili tako dobri in bi hoteli vzeti ta trud nase? Zasluzek ne bo slab.«

Ko je študent Feliks razumel te besede in zaslišal, da gre za dober zaslužek, je skočil pokonci in se najvljudneje priklonil. Vrgel je naočnike na mizo in si moža natančneje ogledal. Saj to, za vruga, je gospod Logar, mu je nenadoma padlo v glavo. Kako da ga je mogel zamenjati!

»Vi ste gospod Logar, kajne? Oprostite mojemu obnašanju. Popolnoma sem vas zamenjal. Saj veste, če je človek zamišljen. Tisto inštrukcijo zelo rad sprejemem. Sedaj nimam bog ve kako važnega dela in se bom lahko s tem večjo pažnjo posvetil vašemu sinu. Kdaj pa želite, da pričnem?«

»Če vam je prav in če imate čas, pridite danes popoldne k nam. Se bova tam podrobneje pogovorila o honorarju in ostalem.«

»Dobro. Popoldne pridem k vam. Radi mene lahko pričneva učenje že danes.«

»No, tudi meni je tako prav. Torej danes popoldne na svidenje.«

Logar se je še naglo ozrl po nizki sobici, natrpani s knjigami, ki so ležale vseprek razmetane po tleh, po mizi in po postelji, poveznil klobuk in odšel počasi in previdno po strmih, krivenčastih stopnicah.

17.

Ko so se vrata zaprla za starim Logarjem, si je študent Feliks zadovoljno pomel roke in koračil parkrat gori in doli po sobici. Nato je stopil k oknu, ki je gledalo na ulico, globoko potisnil roki v žep in z velikim zanosom ošinil dolgo vrsto delavskih barak, ki so se boječe stiskale ena k drugi v spoštljivi oddaljenosti od hiš bogatih meščanov, kot bi se hotel pozvižgati na vso revščino, ki se skriva v teh barakah. Študent Feliks je dobro vedel, kaj je uboštvo. Saj ga je vse življenje stiskalo za vrat. Že v nežni mladosti so mu pomrli starši. Nekaj časa je živel pri stari teti, ki je bila zanj druga mati. Vse mu je dala, kar je imela. Celo študirala ga je na svoje stroške. Ko je umrla, ni vedel, kaj bi storil. Ali naj bi šel v tovarno in vse življenje »gonil« kramp. Naprej bom poskusil študirati, si je mislil. Več kot spodleteti mi ne more. Dobili so se ljudje, ki so mu dali na razne načine zaslužiti. Po malem

je tudi pisaril v časopise in tako se je skromno preživljal in študiral. Mesto najemnine za sobico, v kateri je živel, je poučeval gospodarjevega sina. Hrano je največkrat dobil pri dobrih ljudeh, a marsikdaj je po več dni živel ob kruhu in vodi. Med šolo je imel dosti prilik, da si prisluži za vsakdanje potrebe, a v počitnicah se mu je malokdaj nasmehnila sreča, da bi dobil kako dobro inštrukcijo. No, sedaj bo pa zopet dosti denarja, si je mislil. Logar je bogat krčmar in dalo se mu bo izviti iz mošnjička več kot komu drugemu.

Vesel in zadovoljen si je zopet nataknil na nos velika očala, sedel za mizo in pričel z vneto pisati.

Popoldne je poiskal star zaprašen klobuk, ga posadil na glavo in odšel polagoma proti Logarju.

Logar, ki je že nanj čakal pred hišo, ga je peljal v gostilniško sobo in mu ponudil kozarec vina. Feliks ga je z veseljem sprejel.

»Kdaj želite, gospod Logar, da se pričneva z vašim sinom učiti?«

»Meni je najljubše, če takoj danes. Ne smemo preveč odlašati. Zdi se mi, da je Miško mnogo zaostal v matematiki in da bo treba dosti truda, prej ko izpopolni vrzeli v svojem znanju. Kako bo pa s 'honorarjem'?«

»To mi je pa res vseeno,« je v zadregi odgovarjal študent Feliks, čeprav se mu je videlo na obrazu, da mu ni vseeno. »Nekateri plačujejo na uro, drugi zopet vse skupaj. A kakor rečeno, v tem kar sami odločate.«

»Dobro,« je rekel Logar in počasi privlekel iz žepa denarnico, »nekaj bom dal naprej.« Stisnil je študentu nekaj desetakov v roko. »Na ure pa ne bomo računali kakor drugje. Vsak dan ga boste poučevali eno ali dve uri, kakor bo pač potrebno. Na koncu boste dobili čedno vsotico in če Miško izpit srečno dovrši, še nagrado povrhu. Pa še nekaj sva govorila z ženo. Midva bi rada videla, da bi medtem, ko boste poučevali Miška, jedli opoldne in zvečer pri nas. Upam, da ne boste odklonili te ponudbe.

»Ne, še celo z velikim veseljem sprejemem, samo to bo preveč, kar mi ponujate,« je zadovoljen odgovarjal študent. Vedel je, da Logar ne bo umazan pri plačilu, a da mu bo tako sijajno plačal, si ni mislil.

»Malo potrpite, da grem po Miška in ga vam predstavim,« je rekel Logar in že stopil v kuhinjo. Kmalu se je vrnil z Miškom, ki se je boječe skrival za očetovim hrbtom.

»To je naš Miško,« ga je predstavil oče. »Navihani ste, da mu ni enakega Stroga ga boste morali prijeti v roke. Če vas ne bo ubogal, kar meni povejte.« Potem se je obrnil k Mišku in rekel:

»To je gospod Feliks, ki te bo od sedaj dalje poučeval v matematiki. Pridno se uči in poslušaj, če ne, bo šiba pela.«

Miško je začuden opazoval svojega inštruktorja. Prej si ga je predstavljaj popolnoma drugače. Mislil je, da bo pripeljal oče starega, bradatega učitelja, ki bo stal poleg njega s palico in ga ves dan priganjal k učenju. Zato je bil presenečen, ko je videl, da je njegov inštruktor mlad, suh kot trska in bledih lic. Tega se že ne bom bal, si je mislil. Saj ni dosti večji od mene. In mršav je tudi tako, da se bo prelomil. Miško je izgubil strah, ki ga je imel prej pred inštruktorjem in najraje bi ga bil tikal. Saj je videti še popolnoma mlad.

»Bova takoj pričela učenje,« je rekel Feliks. »Upam, da se bova dobro razumela. Učiti se bo treba in ubogati, pa bova prijatelja.«

»Pojdita za menoj. Delala bosta v Miškovi sobi.« Stari Logar ju je odpeljal v prvo nadstropje, nato se je vrnil v pritličje.

Miško je ostal sam z inštruktorjem v sobici. Položil je na mizo raztrgane in zamazane šolske knjige, ki jih je pokrivala debela plast prahu. Pričela sta. Študent Feliks je naredil svojemu učencu najprej nagovor, nato mu je pričel razlagati. Nekaj časa ga je Miško poslušal, nato se mu je zazdelo vse skupaj preneumno. Nervozno se je presedal na stolu, grizel svinčnik in gledal skozi okno. Vsak vrabec, ki je poletel mimo okna ali začivkal na strehi, ga je

zmotil. Zunaj je tako lep dan, prijatelji se kopljejo v reki, Janezek leži v senci na vrtu, on pa mora sedeti pri tej pusti matematiki in poslušati neskončno razlaganje Feliksa, ki mu teče jezik, kot bi navil gramofon.

Končno je le študent nehal razlagati in hotel se je prepričati, koliko je učenec razumel. Vprašal ga je, kaj je razlagal. Seveda je Miško debelo gledal. Saj ga sploh ni poslušal. Kako naj bi potem vedel, kaj je razlagal. Nenadoma se je zasmejal na glas, saj je bilo vse skupaj tako neumno in smešno, da se je moral smejati.

Feliks ga je jezno pogledal skozi velike naočnike, da je takoj utihnil. Nato mu je naredil dolgo pridigo, v kateri mu je zagrozil, da bo povedal očetu, če se mu še kaj takega zgodi, in da bo že moral paziti in poslušati, če hoče izpit zadovoljivo izvršiti. Svojo pridigo je zaključil z besedami:

»Za danes naj bo dosti. Jutri upam, da boš bolje pazil, če ne, bom moral povedati očetu, da bo naredil svoje...«

Miško je bil užaljen. Ko je inštruktor zapustil sobo, je jezno vrgel matematične knjige in zvezke na tla in se skoro razjokal od jeze. Tak zeleni pritepenec ga bo zmerjal in ga silil k učenju? Na vse zadnje bo pa še očetu povedal. Ne, temu se pa ne bo pustil. In tudi učil se ne bo. Za nalašč ne. Trdno je sklenil, da ga jutri ne bo k inštrukciji. Skril se bo, da ga ne bodo našli. Užaljen in jezen je odšel na vrt k Janezku.

(Dalje prihodnjič.)

Vida Pezdir, uč. III. razreda, Ljubljana-Vič:

Barčica

Ob potočku mačice rastejo,
v jelšavih vejah ptičice pojejo.
Lepo je tu. Žabice skakljajo,
zvečer v lunico regljajo.

Tukaj detece malo stoji,
papirnato barčico v roki drži.
Vanjo naložil cvetke je bele
in jo postavil na valčke vesele.

— »Hitro plavaj bela barčica
čez morje, kjer stoji Amerika!
Tu očka moj se muči po tujini,
gotovo se mu toži, po sončni
domovini.

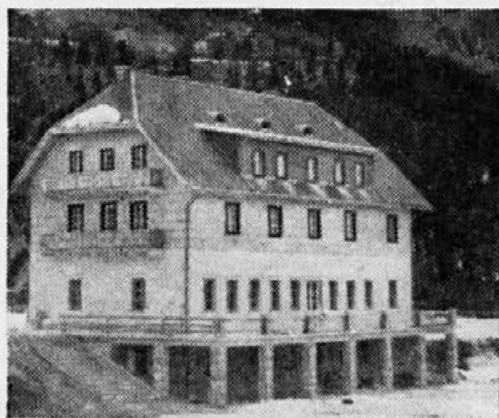
»Ponesi mu te cvetke bele,
reci, da pošiljam pozdrave mu
vesele,
poljube zlate in srebrne,
reci, naj se kmalu vrne!«

Pa ojoj! barčica se prevrne,
svetel valček jo zagrne.
Cvetke so se potopile
Otroka pa solze so polile.

»Nič ne maraj, očka, če ne dobiš
pozdrave,
pa pridem sam preko morske
planjave
s svojo barčico, tja v tujino
in te popeljem v domovino!«

»PETROVO«

V nedjeljo 5. t. m. je Jugoslovenska sokolska matica na slovesen način otvorila v Kranjski gori Sokolsko okrevališče kralja Petra II., ki se kratko imenuje »Petrovo«. Pri tej pomembni svečanosti je zastopal Nj. Vel. kralja Petra II. podpolkovnik Stefanović. Osebnost je bil navzoč tudi ministar za telesno vzgoju naroda brat dr. Vekoslav Miletić. Vso prireditev je vodil predsjednik Matice in I. namestnik staroste Saveza SKJ brat E. Gangl. Savez SKJ je zastopao podpolkovnik brat dr. Feliks, navzoćni so bili vsi staroste sokolskih žup v dravski banovini in razni drugi odlični gostje. Obred blagoslovitve doma je izvršio domaći župnik g. Ćuk. — Okrevališće je moderno zgrajena stavba, ki ima izredno lepo lego in odgovarja vsem higijenskim potrebama ter bo odlično služila svojemu namenu.

Proslava Prvog decembra u Sokolskom društvu Zagreb 8. Na dan našeg narodnog ujedinjenja i velikog sokolskog praznika najmlađe zagrebaćko Sokolsko društvo »Zagreb 8« proslavilo je na vrlo svećan način Prvi decembar. — Taćno u zakazano vrijeme skupio se velik broj ćlanova, ćlanica, naraštajaca, naraštajki, muške i ženske djeće. Osim naših sokolskih pripadnika došao je i prilićan broj građanstva da vidi kako ćemo proslaviti taj veliki narodni i sokolski praznik. — Nakon otvorenja i govora brata starješine i prosvjetara, te

nekoliko deklamacija izveden je vrlo uspio i dirljiv pozorišni komad »Prvi decembar«. Na kraju proslave izvedena je od svih pripadnika živa slika »Jugoslavija«, koja je na zahtjev prisutnih bila ponovljena. — Poslije programa izvršen je prelaz naraštaja u ćlanstvo i polaganje zakletve novih ćlanova. Svećanost je završena pjevanjem sokolske i slavenske himne »Oj Slaveni«. A. Š.

Grad na prodaju. Holandijski grad Hellevoetsluis, bio je prije pomorska luka, ali isušivanjem mora najednom je postao bez vrijednosti kao kopneni grad. Sada se najljepše kuće mogu dobiti uz cijenu od 40 do 50 guldena, što u našem novcu iznosi oko 1000 dinara. (SS)

Tajnost afrićkih jezera. Među tajnosti afrićke celine spadaju još i u naše stoleće njezina neistražena jezera. Vrlo retko zaluta koji engleski vojnićki aeroplan nad pokrajinu Great Rift Valley u kojoj leži najzloglasnije jezero od svih ovih jezera, Rudolfovo Jezero. Svi vojnićki piloti, koji su leteli preko ovih predela, govore o neopisivoj oćajnosti ovog jezera. Njegova površina se sja jednakomerno u stalnom sunćanom žaru. Najslabije uplivaju ova jezera ne možda noću, nego danju, kada ćine dojam bajne pokrajine na mesecu. Na jednolićnoj, neizmernoj vodnoj pućini leže daleko razbacani otoci, koji se iz aviona vide kao oaze u pustinji. Ove oaze poznate su istraživaćima unutarne Afrike kao otoci smrti. Na njima vlada još i danas neogranićeno muha, nazvana cece, koja prouzrukuje najgoru kužnu bolest, bolest spavanja. Dok životinjski život oko jezera uspeva bujno te milioni ptica žive mirnim životom, tajinstveni su otoci gotovo bez života i mnoge se afrićke priće pletu oko njih. Mnogi beli lovci tvrde, da su ovi otoci služili kao groblja slonova. Onamo su se uklanjali stari slonovi, kad bi osetili da im se približuje kraj. Starosedeoći iz ovih krajeva ne usuđuju se ni danju daleko na jezersku pućinu, a na otoke ne bi ih niko sklonio da idu. Kažu da žive tamo još uvek veliki gušteri, veći od 2 metra koji napadnu ćoveka bez okolišanja. Tako zvani Središnji otok u Rudolfovom Jezeru

diže se oko 200 m iznad vodene površine te je pokriven malim ždrelima koja u žarkom suncu čine još više utisak pokrajine na suncu. Još niko se nije usudio da ide na taj otok. Južno od tog otoka nalazi se manji otok što ga je jednom na brzu ruku posetio neki istraživač. Niko od starosedelaca nije hteo s njime i tako je dovelo na složljivom čamcu sam na onaj komadić zemlje. Bio je vrlo iznenađen, kad je tamo naišao na ljude. Ovi ljudi, crnci, koji su se hranili samo ribama uopšte nisu znali da osim njih ima jošte ljudi na svetu! Nikada, koliko je ko pamtio, nisu išli preko tog jezera. Kao što je sujeverje zabranjivalo obalnim crncima da idu na otok, tako je isto sujeverje zabranjivalo ostrvljanima da idu na breg koji je, dođuše, vrlo daleko. Tako je živelo 97 crnih ljudi sasvim odeljeno od sveta. Gdekad se usude engleske kaznene ekspedicije do obale Rudolfovog Jezera, gde žive zloglasni pripadnici razbojničkog plemena Morelijaca. Katkad dolaze onamo trgovci koji trguju robovima, da nakupe »crne slonovine«, robova, koje onda prodaju u unutrašnjosti Afrike. No ondašnja tržišta za robove nisu označena ni na jednoj karti.

Nagrađeno pamćenje. Na američkom univerzitetu Princetown dobio je na ispitu pamćenja 22 godine stari student Frank Taplin prvu nagradu. On je pokazao upravo fenomenalno pamćenje, mogao se svega sjetiti u tačine i niko mu nije mogao dokazati ni najmanju sitnicu, koju bi zaboravio. S ostalim studentima, koji su nagrađeni, poslan je u Oxford. Prigodom iskrcavanja u Plymouthu pokazalo se da je taj fenomen pamćenja prvi puta u svom životu nešto zaboravio, naime svoju putnicu. (SS)

Skupa rođeni, skupa umrli. Braća Vartini, rođeni su kao trojci, svi tri su skupa odrasli i nedavno ih je tek smrt rastavila. Dok je jedan podlegao ranama dobivenim u jednoj automobilskoj nesreći, drugi je u isto doba umro od kljenuti srca u Firenci, dok je treći umro od kapi čuvši za smrt svoje braće. (SS)

Za šalu

Iz jedne zadaće. »Zverinjak je prekrasan! Odmah na ulazu padne posetiocu u oči nekoliko slonova i deva.«

Kod lekara. Neki prijazni stari gospodin ude u ordinaciju svoga lekara. — »Gospodine doktore, Vi ste pre pola godine lečili moju reumu te ste mi strogo zabranili svaku vlagu.« — »Jeste tako, sećam se. Pa što?« — »Meni se sada čini da bi zaista bilo već potrebno da se jednom opet — okupam...«

Dobro prosudio. »Izračunaj, Karlo,« reče učiteljica, »sedam dečaka hoće da se voze u čamcu, no trojica između njih nisu dobila dozvolu od svojih roditelja. Koliko dečaka će se prema tome voziti u čamcu?« — Odgovor: »Sedam!«

Znatiželjni. »Zašto ste, optuženiče, ukrali svedoku ovaj zlatni sat?« — »Gospodine sudski savetnice, ja nisam hteo da ga ukradem, mene je samo zanimalo vreme!« — Sudac: »To Vam mogu ja da kažem: šest meseci!«

Zna se pretvarati. »Ova saksijetina mi je upravo pala s Vašeg balkona na glavu.« — »Ah, Vi ste vrlo ljubazni, da ste se potrudili amo... pa mogla su mi je doneti s ulice i moja deca.«

Ponosi se svojim sinom. »Moj sin je na univerzitetu.« — »Zar tamo uči?« — »Ne uči. Prekriva krov.«

U mesnici. »Je li ovaj teleći mozak sasvim svež?« — »Pre pola sata tele je njime još mislilo, draga gospodo!«

Redovito. Lekar: »Vaše bilo kuca vrlo nepravilno. Pijete li?« — Bolesnik: »Pijem, ali vrlo pravilno!«

Strašno! »O, gospodine mornaru, mornarsko zvanje sigurno je puno opasnosti. Vi ste sigurno često puta jedva jedvice odneli živu glavu!« — »To je tačno. Jednom sam se malne utopio.« — »O, kako strašno! Pa kako se to dogodilo?« — »Zaspao sam u banji pa sam zaboravio zavrnuti pipac.«

Pogodio bolest. »Onome čoveku tamo, što tako labavo ide, sigurno nešto fali?« — »Ne fali mu ništa, Naprotiv! Ima previše!«

Krivo razumeo. »Optuženiče, zašto niste ovaj skupoceni prsten, što ste ga našli, odmah predali na policiju? Zar ne znate da je to utaja nadene stvari?« — »Znam. Ali na ovom prstenu jasno i bistro stoji zapisano: večito tvoj!«

Iz uredništva

S novom 1938 godinom stupa »Sokolić« u dvadesetu godinu svog izlaženja te će izaći u novom vanjskom ruhu. Rukopisi za januarski broj treba da se pošalju najkasnije do 10 januara.

Sokolske jedinice, prednjaci i prednjakinje, prosvetari, naraštajci i naraštajke te svi čitatelji »Sokolića« neka se postaraju da nađu za naš naraštajski list čim više novih pretplatnika, koje treba javiti Upravi sokolskih listova u Ljubljani, Frančiškanska ulica 6. Pretplata ostaje ista t. j. Din 20'— godišnje. Rukopisi se šalju na naslov urednika: Josip Jeras, Ljubljana, Levstikova ulica 19.

Sokolske edinice, sokolski naraščaj in vsi čitatelji

„Sokolića“ se obveščajo že sedaj, da bo izšla pod

---

uredništvom „Sokolića“ krasna zbirka pesmi dr. A.

Debeljaka „PTIČJI RAJ“. Prednaročila sprejema

---

uredništvo „Sokolića“, Ljubljana, Levstikova ul. 19

● Knjižica bo stala din 15.— ●

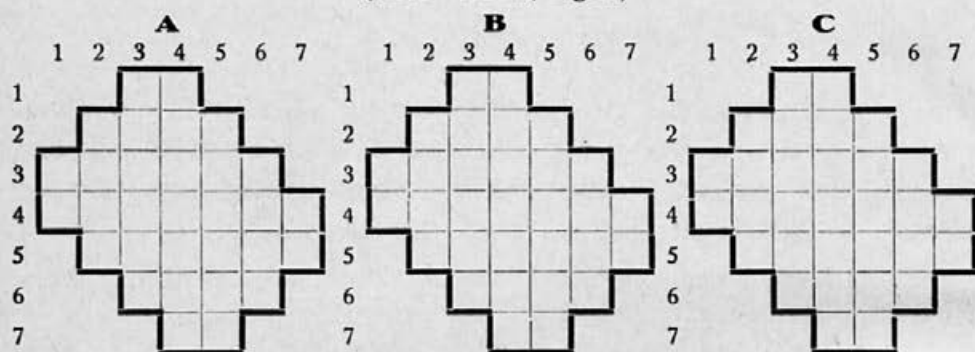
Rešenja iz 10—11 broja »Sokolića«

Križaljka: Vodoravno: 1) Makale; 7) Pirat; 12) Imovina; 14) Karas; 16) Nizak; 17) Mart; 19) T T; 20) Elan; 21) Kama; 22) Ira; 23) Rak; 24) Sala; 25) Avar; 26) Az; 27) Be; 28) Rata; 30) Lavina; 33) Ananas; 35) Ural; 36) Ar; 37) Ve; 38) Guno; 40) Abel; 43) Tad; 44) Ila; 45) Otok; 46) Pare; 47) J I; 48) Epir; 49) Kiril; 50) Atina; 52) Elizija; 54) Imati; 55) Pramac. — **Uspravno:** 1) Mineralogija; 2) Amilaza; 3) Kozak; 4) Avan; 5) Lik; 6) En; 8) Ikra; 9) Rat; 10) Ar; 11) Tatra; 13) Amal; 15) Starosedilac; 18) Ama; 21) Ka; 22) Ivan; 24) Sena; 25) Atar; 27) Biro; 29) Anal; 31) Vuna; 32) Alati; 34) Avarija; 39) Uliti; 41) Bore; 42) Ek; 43) Tarim; 45) Opat; 46) Piza; 48) Ena; 49) Kir; 51) Im.

Križaljka: Vodoravno: 1) Pav; 4) Mat; 7) Vihar; 10) Uk; 12) Raj; 13) Ko; 14) Rop; 16) Pas; 17) Kapitan; 18) Krt; 19) Zal; 21) Ra; 22) Dan; 24) Li; 25) Dolar; 27) Dob; 28) Som. — **Navpično:** 2) Av; 3) Vir; 4) Maj; 5) Ar; 6) Bur; 8) Hanibal; 9) Kos; 11) Kokra; 13) Kanal (Rokavski preliv); 15) Pat; 16) Paž; 18) Krn; 20) Lij; 22) Dob; 23) Nas; 25) Do; 26) Ro.

Ispunjalke

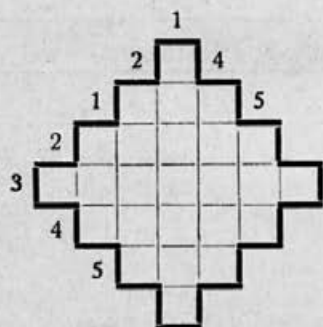
(Slavo Svoboda, Zagreb)

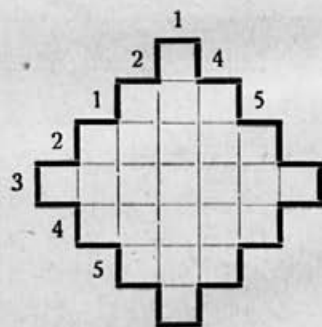
Lik A. Vodoravno i uspravno: 1) dva suglasnika; 2) skraćeno ime (od Borivoj); 3) pitati na lijep način; 4) prigoda; 5) trag; 6) prvi letač, iz grčke mitologije; 7) vrsta peršuna, mirodije.

Lik B. Vodoravno i uspravno: 1) inic. hrv. pjesnika («Putnik»); 2) lice iz Biblije, Mojsijev brat; 3) val kose, stup ognja; 4) čovjek koji plovi morem; 5) izgredi; 6) žensko ime, vjerovanje u budućnost; 7) dva slova.

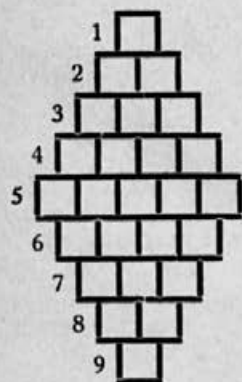
Lik C. Vodoravno i uspravno: 1) inic. prez. i imena našega satirika («Jazavac pred sudom»); 2) Kras, krečnjak; 3) strana pravokutnika; 4) isporučiti, lično dati; 5) mjesto za držanje raznih stvari; 6) posjed; 7) dva slova.

Vodoravno i okomito: 1. Krv biljke, 2. Broj, 3. Odrpan, 4. Mera za zlato, 5. Šah. izraz.

Vodoravno i okomito: 1. Svadba, 2. Gusar, 3. Nasilnik, ugnetač, 4. Lekar (vojnički), 5. Stari feničanski grad.

Dupla piramida

(X. Y. naraštajac, Sušak)

Slova: e, e, e, e, e, e, e, j, k, k, k, k, k, n, n, n, n, n, o, o, o, o, o, o, o — treba porazmestiti u gornju piramidu tako, da se u 1—5 dodavanjem, i od 5—9 oduzimanjem dobiju reči ovih značenja: 1) Samoglasnik. — 2) Negacija. — 3) Evo. — 4) Neodređena zamenica. — 5) Padež množine imenice konj. — 6) Isto što i 4). — 7) Mera (množina. — 8) Upitna zamenica. — 9) Samoglasnik.